

Fotografické monografie

Možné výklady pojmů a příklady současných českých fotoknih

BcA. Kateřina Veselá

Diplomová práce
2023

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta multimediálních komunikací

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta multimediálních komunikací
Ateliér Reklamní fotografie

Akademický rok: 2022/2023

ZADÁNÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE

(projektu, uměleckého díla, uměleckého výkonu)

Jméno a příjmení: BcA. Kateřina Veselá
Osobní číslo: K21249
Studijní program: N0212A310007 Multimédia a design
Specializace: Reklamní fotografie
Forma studia: Prezenční
Téma práce: 1. Teoretická část:
Fotografické monografie
2. Praktická část:
a) autorská publikace:
Kniha mezer
b) výstavní soubor:
mezi|prostory

Zásady pro vypracování

1. Teoretická část:

Rozsah práce: minimálně 40 normostran textu + předepsané přílohy. Součástí obhajoby práce je přednáška na téma teoretické části diplomové práce v rozsahu maximálně 15 minut. Součástí přednášky je obrazová prezentace. Teoretická práce se odevzdává ve třech vyhotoveních, z toho dvě v pevných deskách s tím, že v jednom je vlepena obálka s flash diskem v tenkém provedení (tvar kreditní karty). Třetí výtisk může být v kroužkové vazbě.

2. Praktická část:

a) autorská publikace na zvolené téma: min. 30 fotografií, odevzdává se definitivní podoba – 2 ks vázané publikace včetně grafické úpravy titulní strany, řešení jednotlivých stran či kapitol, doporučený formát min. A4 nebo formát odvozený. Současně se odevzdává artist's statement (250 – 300 slov).

b) výstavní soubor: koncipovaný soubor fotografií, vycházející, případně navazující na téma autorské publikace. (Fotografie použité v publikaci se v souboru nemohou opakovat.) Odevzdává se min. 12 ks fotografií uceleného výstavního souboru, vlastního projektu, výstavní formát, archivní kvalita fotografií, adjustované + artist's statement (250 – 300 slov).

c) prezentační flash disk v tenkém provedení + uložení do digitálního archivu NAS (<https://nas.fmk.utb.cz>): obsahuje všechny teoretické i praktické části diplomové práce. Teoretická v .pdf formátu a dále všechny fotografické práce v uvedených technických parametrech (náhledy JPG 75dpi a plná data TIFF 300dpi, tisková kvalita), včetně artist's statementu obou částí praktické diplomové práce.

Rozsah diplomové práce: viz Zásady pro vypracování
Rozsah příloh: viz Zásady pro vypracování
Forma zpracování diplomové práce: tištěná/umělecké dílo

Seznam doporučené literatury:

PARR, Martin a Gerry BADGER. The photobook: a history, Vol. 1. London: Phaidon Press, 2004. ISBN 07-148-4285-0.
PARR, Martin a Gerry BADGER. The photobook: a history, Vol. 2. London: Phaidon Press, 2006. ISBN 07-148-4433-0.
ROTH, Andrew. The Book of 101 Books: Seminal Photographic Books of the Twentieth Century. New York: PPP Editions / Roth Horowitz, 2001. ISBN 978-0967077444.
PISTORIUS, Vladimír. Jak se dělá kniha: příručka pro nakladatele. 3., dopl. a přeprac. vyd. Příbram: Pistorius & Olšanská, 2011. ISBN 978-80-87053-50-8.

Vedoucí teoretické části: **Mgr. Lucia Fišerová, Ph.D.**
Kabinet teoretických studií
Vedoucí praktické části: **doc. Mgr. art. Silvia Saporová, ArtD.**

Datum zadání diplomové práce: **1. listopadu 2022**
Termín odevzdání diplomové práce: **19. května 2023**

Mgr. Josef Kocourek, Ph.D.
děkan

UNIVERZITA TOMÁŠE BATA VE ZLÍNĚ
Fakulta multimediálních informací a komunikací
DĚKAN L.S.

doc. MgA. Jan Jindra
vedoucí ateliéru

Ve Zlíně dne 9. prosince 2022

PROHLÁŠENÍ AUTORA DIPLOMOVÉ PRÁCE

Beru na vědomí, že

- diplomová práce bude uložena v elektronické podobě v univerzitním informačním systému a bude dostupná k nahlédnutí;
- na moji diplomovou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, zejm. § 35 odst. 3;
- podle § 60 odst. 1 autorského zákona má UTB ve Zlíně právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla v rozsahu § 12 odst. 4 autorského zákona;
- podle § 60 odst. 2 a 3 mohu užít své dílo – diplomovou práci - nebo poskytnout licenci k jejímu využití jen s předchozím písemným souhlasem Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně, která je oprávněna v takovém případě ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které byly Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně na vytvoření díla vynaloženy (až do jejich skutečné výše);
- pokud bylo k vypracování diplomové práce využito softwaru poskytnutého Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně nebo jinými subjekty pouze ke studijním a výzkumným účelům (tj. k nekomerčnímu využití), nelze výsledky diplomové práce využít ke komerčním účelům;
- pokud je výstupem diplomové práce jakýkoliv softwarový produkt, považují se za součást práce rovněž i zdrojové kódy, popř. soubory, ze kterých se projekt skládá. Neodevzdání této součásti může být důvodem k neobhájení práce.

Prohlašuji, že:

- jsem na diplomové práci pracoval samostatně a použitou literaturu jsem citoval. V případě publikace výsledků budu uveden jako spoluautor.

Ve Zlíně dne: 9. 12. 2022

Jméno a příjmení studenta: BcA. Kateřina Veselá

.....
podpis studenta

ABSTRAKT

Práce je zaměřena na současné české fotografické publikace, které se věnují tvorbě jednoho konkrétního autora nebo jednomu z jeho děl. Prostřednictvím odborné literatury a rozhovorů s profesionály z branže zkoumá pojmy, jako jsou *monografie*, *autorská kniha* a *fotokniha* a nabízí jejich možné výklady a definice.

Klíčová slova: monografie, autorská kniha, fotografická publikace, fotokniha, Tiskárna Helbich, Eastern Front, Mushroom on the Walk

ABSTRACT

This diploma thesis deals with current Czech publications of photography. Analyzing specialized literature and through interviews with professionals in the field, this thesis investigates and attempts at re-defining such terms as *monograph*, *artists' book*, and *photobook*.

Keywords: monograph, artists' book, photography book, photobook, Helbich Printers, Eastern Front, Mushroom on the Walk

Děkuji svým respondentům, že se stali součástí této práce a podělili se se mnou o svá moudra. Děkuji také Lucii L. Fišerové, že se ujala postu vedoucí.

Prohlašuji, že odevzdaná verze bakalářské/diplomové práce a verze elektronická nahraná do IS/STAG jsou totožné.

Motto

„Na fotce mi dlouhodobě vadilo takové to ego.“

Jan Čihák

OBSAH

ÚVOD	8
1. ZÁSADNÍ POJMY A JEJICH MOŽNÉ DEFINICE	9
1.1. Monografie.....	9
1.2. Autorská kniha.....	9
1.2.1. Kniha-objekt.....	12
1.3. Fotografická publikace.....	13
2. FOTOGRAFICKÁ MONOGRAFIE OČIMA ODBORNÍKŮ	17
2.1. Tiskařský fenomén Helbich.....	17
2.2. Dva v jednom – pohled fotografa a nakladatele.....	31
2.3. Co na to grafik?.....	48
ZÁVĚR	58
SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ	60
Knižní zdroje.....	60
Internetové zdroje.....	62
SEZNAM OBRÁZKŮ	64
SEZNAM PŘÍLOH	72

ÚVOD

Tato práce se zabývá světem současných českých fotografických knih – konkrétně těch, které se věnují tvorbě jednoho autora nebo jednomu z jeho projektů. Snaží se zkoumat, zpochybňovat a naopak vytvářet možné definice pojmů, jako jsou *monografie*, *autorská kniha* nebo *kniha fotografická*.

Umění (ani fotografie konkrétně) není věda exaktní. Neexistuje jediný možný výklad toho, jak na nás má které dílo působit. Nelze s jistotou říci, že skrz svou formu nebo tematiku spadá daná kniha, fotografie nebo obraz pouze do *této* kategorie a žádné jiné. Proto považuji za nešťastné, když se někdo snaží tvrdit pravý opak. Když nabyde dojmu, že jeho vnímání, jeho definice, jeho úhel pohledu je jediný správný a nechce své přesvědčení nechat být jen zpochybnit. Umění je pro mne prostorem pro *dialog*. Jeho krásu vnímám právě v rozličnosti významů, které v sobě umí skrývat. Cílem této práce není podat jednu definitivní formulaci rozebíraných pojmů. Snažím se *nabídnout možná vysvětlení*, ukázat různé varianty, *podnítit diskusi*. A především přimět čtenáře k myšlence, že není nutné zaujímat stanovisko „buď, a nebo“.

V úvodní části práce se zabývám různými definicemi a formulacemi, které pro vysvětlení daných pojmů nabízí dostupná literatura a odborníci. Snažím se ukázat vícero různých přístupů a poté formulovat vlastní výklad těchto termínů (tak, jak je v této části práce vnímám a jak jim rozumím).

Na průvodní teorii následují výsledky rozhovorů z praxe. Pro účely diplomové práce jsem oslovila tři různé respondenty. Snažila jsem se vybírat relevantní profesionály z branže, kteří se výrobou fotoknihy (v různých jejích fázích) zabývají. Ptala jsem se jich na to, jak zkoumané pojmy vnímají vzhledem k profesi, kterou vykonávají. Požádala jsem je o příklady prací, které se jim s *monografiemi*, *autorskými knihami* a/nebo *fotoknihami* pojí. Bavili jsme se o projektech, na kterých sami pracovali. Publikace, o nichž jsme hovořili, jsem si poté vypůjčila v knihovnách a podrobila je vlastnímu zkoumání.

V závěru práce se snažím porovnat odpovědi mých respondentů s odbornými definicemi, které jsem představila v úvodu práce. Zpracovávám poznatky získané v průběhu psaní a konfrontuji je se svými původními formulacemi, které na základě toho modifikuji a upřesňuji. Z probíraných titulů vybírám knihy, jež odpovídají mým nynějším představám o *fotografické (autorské) monografii*. Zpracovávám získané podněty a snažím se o závěrečné zhodnocení výsledků této práce.

1. ZÁSADNÍ POJMY A JEJICH MOŽNÉ DEFINICE

V následující kapitole představím důležité pojmy, které budu v textu diplomové práce dále používat a rozvíjet. Slovníkové definice společně s koncepty teoretiků i praktiků se pokusím doplnit o vlastní výklad zkoumaných výrazů tak, jak je v tomto bodě práce vnímám já.

1.1. Monografie

Kombinací dvou řeckých slov, *monos* – jeden, jediný a *gráfo* – píšu, psát, vznikl český odvozený výraz *monografie*. Tímto termínem označujeme neseriálové publikace, které se věnují podrobnému zpracování jednoho úzce vymezeného tématu.¹ Může jím být jedna osobnost, výsledek bádání nad jednou vědeckou otázkou nebo jakékoliv další pojednání, které komplexně vyčerpává jeden specifický motiv.

Pod *monografií* si mnozí z nás představí knihu, která se věnuje celkové tvorbě jednoho autora, a je tak jakousi encyklopedií veškeré jeho tvorby. To ale zdaleka není nutné. I publikaci o jednom ze stylů, jednom období nebo dokonce jednom konkrétním souboru daného autora bych osobně nazvala monografií. Každý umělecký soubor se z podstaty věci snaží téma, na které je tvořen, co nejvíce vyčerpát. Kniha, která pak takový soubor zkoumá a zastupuje, by tedy také měla být monografií – to jest publikací věnovanou jednomu konkrétnímu tématu. To potvrzuje i povaha překladu řeckých kořenů slova – *psát o jednom* (tématu), *jeden píšící* (autor).

1.2. Autorská kniha

Myšlenka knihy jako svébytného výtvarného díla se do širšího povědomí uměleckých i neuměleckých kruhů začala dostávat v šedesátých letech dvacátého století.² Českou obdobu anglického výrazu *artists' book* (kniha umělce) u nás v osmdesátých letech dvacátého století zavedl teoretik, umělec a kritik **Jiří Valoch**: „*Český ekvivalent byl problémem, protože je*

¹ Heslo *Monografie*. In: HLAVATÁ, Eva. *Terminologický slovník: Informační prameny*. Praha: ÚVTEI, 1979. Terminologie informatiky. Str. 82.

² KACEROVSKÁ, Julie. Autorská kniha. *Papírákniha.info: Informační server o autorské knize a Paper Artu* [online]. Česká republika, 2020 [cit. 2023-01-21]. Dostupné z: <https://www.papirakniha.info/autorska-kniha-1>.

[autorské knížky] *bylo třeba jasně odlišit od tradičních výtvarných publikací. (...) Nakonec jsem dospěl k ‚autorské knize‘ a jsem rád, že v české a slovenské terminologii zdomácněla.*“³

Jednoznačná definice české ani anglické verze pojmu zatím není ustálená. Je tomu tak především proto, že se názory na její vymezení liší. Pro některé je autorskou publikací ta, na jejíž veškeré teoretické i fyzické výrobě se podílí autor sám – od námětu, zpracování a tvorby obsahu knihy, přes grafickou úpravu, editaci, vazbu a distribuci. Výsledný produkt je tak dílem jednoho komplexního tvůrce a je vnímán jako umělecké dílo *jednoho výlučného autora*.⁴

Zvládnout všechny tyto kroky svépomocí a udržet přitom kvalitu finálního produktu je ovšem náročná a ambiciózní výzva. A popravdě také těžko změřitelná. Jak v nadsázce trefně poukazuje česká kurátorka a teoretička v oblasti autorské knihy **Lucie Rohanová**: pokud bychom za autorskou knihu mohli považovat jen tu, u které si veškeré části výroby zařídí autor sám, neměl by si také správně obdělávat pozemek, zasadit strom a ten poté zpracovat na papír?⁵

Za často zmiňované atributy, chápané jako určující pro autorskou knihu, vzpomíná Rohanová výlučnost autorství, techniku vzniku a jedinečnost exempláře. Sama se přitom při výkladu tohoto pojmu nechytá ani tak slova *autorská*, jako spíše slova *knih*. Jakým způsobem k nám toto médium promlouvá? Autorskou knihu popisuje především jako věc hmotnou, existující.⁶ Je to artefakt, který k nám promlouvá právě skrz to, že *je* – obsah v knize reálně existuje (ačkoliv námět nebo motiv může být smyšlený a musíme ho ze stránek vyčíst, obsah jako takový je v knize doopravdy natištěný). Abych mohla obsah knihy pochopit, musím ji otevřít. Když se na knihu podívám jen tak zvenčí, její obsah neexistuje, vnímám jen vizuální stránku přebalu, která mi plné sdělení příběhu předat neumí (umí mi pouze napovědět). Autorská kniha je podle Rohanové především předmět *trojdimenzionální*.⁷

³ VALOCH, Jiří. Autorské knihy a já. In: *Listování: Moderní knižní kultura ve sbírkách Muzea umění Olomouc*. Olomouc: Muzeum umění Olomouc, 2009, s. 144-149. ISBN 978-80-87149-25-6. Str. 147.

⁴ Definici tohoto ražení nabízí například *Nová encyklopedie výtvarného umění*, která autorské knihy popisuje jako „*knihy koncipované jedním autorem ‚od počátku do konce‘ (např. některé knihy J. Váchala, který napsal text, vyryl písmo a ilustrace, knihu vytiskl a svázal)*“. Pro stejné heslo tu existuje ale také o dost otevřenější formulace: kniha autorská je „*nejobecnější označení pro všechna díla umělců, kteří chápou knihu jako svébytné umělecké médium (podobně jako obraz, sochu, performance ap.)*“. To jen potvrzuje výše předeslaný problém ohledně neshodnosti definovat jediný, absolutní výklad tohoto pojmu – i ve slovníku nebo encyklopedii je totiž k výběru hned z několika variant. Heslo *Knihy autorské*. In: HOROVÁ, Anděla, ed. *Nová encyklopedie českého výtvarného umění: A – M*. Praha: Academia, nakladatelství Akademie věd České republiky, 1995. ISBN 80-200-0521-8. Str. 357.

⁵ ROHANOVA, Lucie. Autorská kniha jako kniha. In: *Na konci byla kniha: Anna Pleštilová a Lucie Rohanová o autorských knihách*. Praha: Vysoká škola uměleckoprůmyslová v Praze, 2020, str. 10-29. Post Scriptum (UMPRUM). ISBN 978-80-88308-15-7. Str. 13.

⁶ Tamtéž, str. 16.

⁷ Tamtéž, str. 19-25.

V jejím nitru se může (v případě fotografií) nacházet dvojrozměrná vizuální myšlenka, ale kniha sama je trojrozměrná.

Determinující představu výlučného autorství a liberální vnímání autorské knihy především jako věci existující bez dalších nutných specifik se pokusím spojit v představu autorské knihy tak, jak ji vnímám já. Autorská kniha je pro mě publikací, která si klade za cíl být něčím víc než „obyčejnou knihou“. Její tvůrce (nebo i kolektiv tvůrců) dbá na to, aby splňovala určitý koncept, měla nosnou myšlenku – a to jak z hlediska obsahového, tak toho vizuálního a řemeslného. Dle mého může být za autorskou knihu považována i taková publikace, která nemá výlučného autora všech fází své výroby. Vždyť za autorský počín můžeme považovat i to, když někdo novátorským způsobem předělá knihu již existující. Takový umělec není ani zdaleka autorem věci původní. Je pouze tvůrcem nového přístupu, nové myšlenky, jiného směřování díla – a výsledek, který vytvoří, může být také vnímán jako jeho svébytný, autorský výtvar. V jiných sférách výtvarného umění je to koneckonců běžná praxe. Stačí si vzpomenout na jednoho z nejznámějších konceptualistů Marcela Duchampa, jehož „osvojování si“ cizích předmětů a jejich minimální dotváření (často jen pouhou signaturou) je dnes považováno za zcela legitimní, penězi i úspěchem vážený počín.

Co víc – domnívám se, že autorská kniha může být dílem hned několika autorů, celého autorského kolektivu. Že je něco *autorské*, znamená, že se vyznačuje „*charakteristickými znaky podle hlavní tvůrčí osobnosti*“.⁸ Co kdyby těch zásadních tvůrčích osobností bylo víc? Existují konceptuální knihy, které vznikají na základě střídavého přispívání jednoho a druhého autora, kteří na své příspěvky vzájemně reagují.⁹ Jeden z tvůrců něco napíše (klidně i ručně), druhý ho po přečtení doplní, přidá třeba i kresbu či fotku, a vrací vznikající dílo zpět do rukou prvního. Výsledek je reálným dialogem dvou tvůrců – kniha jako myšlenková mapa jejich společného projektu, otisk jejich tvůrčího rozhovoru, jejich společný památník. Kniha má svůj koncept, formu i myšlenku, je bezpochyby originální a nese *charakteristické znaky* obou tvůrců. Podle mého se i takový počín může bez problému označit za knihu autorskou.

„Autorskost“ je pro mě něco jiného než „autorství“. Fakt, že jsem něčeho autorem, mi propůjčuje status *autorství* daného díla. Jsem tvůrcem dané věci, vlastníkem autorských práv (osobnostních). To z mého výtvaru však nedělá automaticky dílo autorské. Za základ *autorskosti* považuji to, že si ji člověk vědomě zvolí. Autorský princip pro mě představuje

⁸ Heslo *Autor, autorský*. In: KRAUS, Jiří. *Nový akademický slovník cizích slov A-Ž*. Praha: Academia, nakladatelství Akademie věd České republiky, 2005. ISBN 80-200-1351-2. Str. 88.

⁹ Příkladem může být kniha *Stones*, která vznikala formou postupného dialogu textů Franka O'Hary a kreseb Larryho Riverse.

uvědomělé přistupování k dané věci. Pokud je mým cílem vytvořit autorskou publikaci, vyberu si médium knihy zcela záměrně. Snažím se naplnit její specifika nebo je naopak cíleně popřít (a prohlásit to za jeden z principů mého autorského přístupu). Zda už si knihu vyrobím kompletně svépomocí, nebo ne, je za mě již informace zcela podřadná, autorskost nijak nedefinující.

1.2.1. Kniha-objekt

Konceptuální publikace mohou mít také povahu takzvaných *knih-objektů*.¹⁰ Knihy-objekty (nebo *knížní objekty*) se svým principem blíží spíše plastice nebo soše.¹¹ Jsou vnímané jako samostatně stojící umělecká díla, která základní charakteristiky knihy často zcela porušují – nedá se jimi listovat, jsou zhotovené z podivných, „neknížních“ materiálů, nedají se vložit do poličky mezi ostatní publikace a podobně. Jsou to v podstatě knihy, do jejichž podoby a formy bylo autorem zasaženo natolik, že se z nich stal „*skutečný artefakt*.“¹² Hlavní slovo má jejich výtvarná stránka. Tu můžeme zkoumat přímo z povrchu – náplň knih-objektů (tedy jejich text, ilustrace či fotografie) jsou až věci druhotnou, někdy zcela nečitelnou nebo i chybějící.

Soudíme knihy podle přebalu, pozorujeme je spíše jako sochu. Právě to by mohl být rozdíl, na jehož základě by bylo možné od sebe uměle oddělit *knihu-objekt* a *knihu autorskou* (bylo-li by to třeba). Pro pochopení obsahu autorské knihy je potřeba knihu otevřít a vstoupit dovnitř, přečíst si její myšlenku z jednotlivých stran a poskládat v hlavě její finální obraz. Myšlenku knihy-objektu jsme ale schopni číst z jejího povrchu, protože jejím hlavním sdělením bývá zpravidla její vizuální stránka. Osobně bych knihu-objekt vnímala jako takovou nevlastní sestru knihy autorské. Jejím hlavním rysem by byla originalita, hravost a spříznění s další, sochařskou částí rodiny.

---

¹⁰ Jejich příklady sice nebudu dále v této práci rozebírat, přesto si myslím, že je důležité se o nich pro úplnost tématu zmínit.

¹¹ Heslo *Autor; autorský*. In: KRAUS, Jiří. *Nový akademický slovník cizích slov A-Ž*. Praha: Academia, nakladatelství Akademie věd České republiky, 2005. ISBN 80-200-1351-2. Str. 88.

¹² Umělecké experimenty a proměny knihy. In: VALOCH, Jiří. *Whatever: Výběr z textů 1966-1989*. Druhé rozšířené vydání. Brno: Moravská galerie v Brně, 2020, s. 124-128. ISBN 978-80-7027-335-7. Str. 116.

1.3. Fotografická publikace

Vznik fotografických publikací šel ruku v ruce s objevením média fotografie jako takové. Za první fotoknize příbuzný počín můžeme považovat výsledek práce britské botaničky a fotografky **Anny Atkins** – knihu *Photographs of British Algae: Cyanotype Impressions*, herbář bílomodrých kyanotypií, čítající desítky otisků rostlinných exemplářů.¹³

Podoba fotografické knihy se odvíjí od možností a trendů, které v době jejího vzniku zrovna panují. Když Atkins hledala způsob, jakým zaznamenat své objevy, příliš mnoho variant k výběru neměla. Fotografie byla ještě v plenkách a kyanotypie se nabízela jako zajímavý způsob trvalého zachycení jejích botanických výzkumů (pomineme-li časově náročnější kresbu, malbu či rytinu). Fotogramy řas zaznamenala na ručně dělaný papír (z dílny J. Whatmana, jak lze z vodoznaků na originálních „výtiscích“ přečíst), latinské popisky psala vlastním krasopisem, nastřádané stránky pak sešila v ruce. Tímto způsobem vytvořila přibližně čtrnáct kopií, které rozdala svým známým a kolegům.¹⁴ Na dnešní poměry velmi jednoduchý, leč precizní přístup Anny Atkins dal vzniknout fotografické „praktičce“, která doplna využila (ještě téměř neznámé) prostředky své doby. Možností, jak knihu zpracovat, postupně přibývalo. Techniky a technologie se měnily, společně s nimi také styl a estetika fotografických knih. Podíváme-li se zběžně na pomyslnou knihovnu s fotoknihami od počátku jejich vzniku po současnost, podaří se nám poměrně snadno odhadnout, jaká kniha byla v kterém období zhruba vyrobena – a to jen na základě jejího přebalu a způsobu zpracování. Tak jako se vyvíjí trendy ve stylu a formě fotografování (a tím pádem i „náplně“ fotoknih), mění se také tendence v grafice, tisku nebo třeba vazbě. Estetická i technologická stránka knih se vyvíjejí zároveň každá zvlášť i spolu současně. Nové trendy v knihvazačství mohly vzniknout na základě nově vyvinutých strojů. K technickému posunu mohlo na oplátku dojít díky nevšednímu návrhu na výtvarné zpracování, pro jehož zhotovení bylo třeba vylepšit stávající stroje. Jedno odvětví inspiruje to druhé a společnými silami vznikají tendence typické pro danou dobu.

Stejně jako kniha autorská, ani kniha fotografická nemá jedinou exaktní, prokazatelně (ne)správnou definici. Dvojice autorů **Martin Parr** (fotograf a vášnivý sběratel fotoknih) a **Gerry Badger** (kritik a teoretik fotografie) dali společnými silami dohromady opus několika encyklopedií fotoknih, ve kterých se mimo jiné snaží objasnit, co to ta *fotokniha*

¹³ POLLACK, Maika. The Woman Who Made the World's First Photobook. In: *Aperture* [online]. New York: Aperture Foundation, 2023, 11. 1. 2019 [cit. 2023-04-01]. Dostupné z: <https://aperture.org/editorial/anna-atkins/>.

¹⁴ Tamtéž.

(photobook) vlastně je? V úvodu prvního dílu *The Photobook: A History* přicházejí s touto základní formulací: „*Fotokniha je kniha – s textem i bez – jejíž hlavní sdělení je předáváno skrze fotografie. Jejím autorem je fotograf nebo editor, který upravuje a řadí dílo fotografa, případně vícero fotografů.*“¹⁵ Jak ovšem sami uvádějí, i tato triviální definice může mít spoustu svých „ale“.

Oblíbeným tématem rozšiřujícím základní vysvětlení fotoknihy je význam řazení a akcentace fotografií, potažmo jejich obecné souznění a *existence v jednom konzistentním souboru*. Fotografie v publikaci tvoří jeden celek. To, že jsou určité snímky společně uzavřeny mezi pevné desky knihy, je automaticky uvádí do hromadného kontextu. Fotky spolu komunikují, doplňují se nebo naopak popírají, společnými silami dávají dohromady téma. Solitéři jsou upozaděni skupinou, slabší snímky získávají vlivem okolností na významu. Jednotlivé střípky stránek skládají mozaiku celého obrazu knihy. Uspořádání a serialitu fotografií chápe jako základní rys fotoknihy také česká výtvarnice a teoretička **Sylva Francová**: vytvořením pevné řady pobízí autor své čtenáře k tomu vnímat jeho snímky určitým způsobem. Reguluje divákův pohled, pomáhá mu rozřešit jednotlivé fotografie, pochopit jejich osamocenou estetiku i úlohu v celku souboru. „*Vnímání (dekódování) jednoho snímku je modifikováno snímky předchozími a následujícími,*“ tvrdí Francová.¹⁶

Tato možnost je čtenáři přinejmenším nabízena. Zda se rozhodne fotografickou knihu číst poslušně od začátku do konce, je už věc jeho osobní preference. Mezi kolegy fotografy (potažmo umělci vůbec) bych si dovolila odhadnout, že převažuje tendence prohlížet knihu „tak, jak ji zamýšlel autor“ – tedy od první strany do poslední a snažit se sledovat právě ty posloupnosti, o které se při uspořádávání obrazů autor snažil. Že by bylo posloupné čtení *nutné*, se ale tvrdit nedá. Na rozdíl od beletrie, kde příběh plyne jedním směrem a samostatná stránka nám bez všech předchozích smysl nedává, se na jednotlivé strany fotoknihy dívat lze. Fotografická publikace funguje spíše jako sbírka poezie. Jednotlivá fotka je jako samostatná báseň, kterou můžeme nalistovat klidně zprostředka knihy, přečíst ji, interpretovat, a knihu zavřít. Když v nás podnítl zvědavost, zkusíme přečíst i jednu báseň ze začátku knížky a třeba i další od konce. Možná zjistíme, že posloupné čtení básniček by dávalo nějaký hlubší

---

¹⁵ Citace v původním znění: „*A photobook is a book - with or without text – where the work's primary message is carried by photographs. It is a book authored by a photographer or by someone editing and sequencing the work of a photographer, or even a number of photographers.*“ PARR, Martin a Gerry BADGER. *The Photobook: A History, Vol. 1*. London: Phaidon Press, 2004. ISBN 0714842850. Str. 6.

¹⁶ FRANCOVÁ, Sylva. Fotografické knihy – Médium pro prezentaci fotografických projektů. In: *Fotografie + / = Umění: Antologie textů studentů doktorského studijního programu oboru Vizuální komunikace na Fakultě umění a designu Univerzity Jana Evangelisty Purkyně v Ústí nad Labem, kteří se ve své tvorbě věnují fotografii nebo příbuznému druhu technického obrazu*. Ústí nad Labem: Univerzita Jana Evangelisty Purkyně v Ústí nad Labem, 2014, s. 12-24. ISBN 978-80-7414-731-9. Str. 23.

význam, možná ne – záleží, jak sbírku autor koncipoval. I na fotky lze koukat odděleně. Médium knihy v nás ale probouzí pocit, že bychom *měli* přečíst knížku celou. Že bychom *měli* postupovat od začátku do konce. Nejspíš za to může právě zvyklost z četby knih beletristických.

Také fotografická publikace, stejně jako dříve popisovaná kniha autorská, může vzniknout kompletně pod taktovkou jednoho výlučného autora, nebo být kreací celého tvůrčího týmu. **Stuart Smith**, designér a editor fotoknih, v rozhovoru pro magazín *Aperture* vypověděl, že největší chybou při tvorbě knihy je podle něj nekompromisní posedlost autora udělat si všechno sám. Fotografové coby vizuální umělci podle něj často předpokládají, že sami zvládnou veškerou grafickou úpravu i editaci. Takové přesvědčení ale může být na škodu – autor obsahu je na některé motivy často příliš fixovaný a neumí sám objektivně posoudit, zda má ten či onen snímek takovou váhu, aby byl do výsledného díla zařazen. Proto je potřeba, aby se na tvorbě fotografické (klidně i autorské) knihy podílelo více lidí.¹⁷ Autor obsahu takové knihy je přitom stále autorem základní myšlenky i celé koncepce publikace – jen ji nutně nevytváří úplně sám a spolupracuje na své teoretické představě s profesionály z praxe dalších oborů. Takový postup praktikuje také většina malých českých nakladatelství, jmenovitě třeba *PositiF*, *wo-men* nebo *Eastern Front*. Jak jsem psala již o pár stran dříve, i nyní mám za to, že není nutné brilantně ovládat všechny fáze výroby svépomocí. Kolektivní tvorba může být v mnohém přínosná. Jak hezky popisují Parr a Badger, fotografická publikace je speciální *událost*. Skupina fotografií se sloučí do jedné vazby, každý obrázek rezonuje s ostatními navzájem. Jejich společné poselství je důležitější než zpráva, kterou nese každý snímek zvlášť. Čím lepší jsou jednotlivé fotografie, tím lepší je jejich potenciální průnik – fotokniha.¹⁸ Nezáleží ale pouze na fotkách. Fotokniha je součtem čítajícím hned několik částí. Důležitou roli hraje text (nebo jeho záměrná absence), grafický design nebo třeba typ papíru. I volba nakladatele může určit směr, jakým se bude kniha profilovat, pro jaké publikum bude vytvářena. *Událost* zvanou fotografická kniha tvoří dle mého celý její „knihotvorný“ proces – od prvního nápadu na vznik po finální distribuci mezi čtenáře.

Vlastní snahu definovat fotografickou knihu rozšířím ještě o tuto myšlenku: je rozdíl mezi *fotoknihou* a *knihou s fotografickým doprovodem*. *Fotokniha* je pro mě publikace, jejímž primárním účelem je prezentace fotografií, předání informace skrze toto obrazové médium. Vzniká na základě nápadu fotografa, nakladatele, klidně i teoretika, jejím poselstvím je

¹⁷ How Not to Design a Photobook. *Aperture* [online]. New York: Aperture Foundation, 2023, 2016-08-17 [cit. 2023-01-25]. Dostupné z: <https://aperture.org/editorial/design-photobook/>.

¹⁸ PARR, Martin a Gerry BADGER. *The Photobook: A History, Vol. 1*. London: Phaidon Press, 2004. ISBN 0714842850. Str. 7.

věnovat se fotografii – jednomu souboru, několika pracím, více autorům, celé epoše. *Knihy s fotografickým doprovodem* může být na druhou stranu v podstatě jakákoliv publikace, která jako jednu z metod předání informací užívá fotografie. Může se věnovat libovolnému tématu i odvětví, fotografie jsou spíše doprovodným jevem – ilustrují, dovysvětlují.

Fotografické publikace se v posledních letech těší (navzdory mnohým pesimistickým předpovědím) vzrůstající oblibě. A to jak u fotografů, tak u čtenářů a kupců. „*At' už je fotografovou hlavní arénou komerční studio, válečná zóna nebo galerie, úspěšná fotokniha mu značně dodává na věrohodnosti.*“¹⁹ Toho jsou si všichni zavedení i začínající autoři vědomi. Fotografická kniha může být megalomanským počinem, jehož nákladná výroba trvá i několik let. Stejně tak ale může jít o skromnou knížečku (možná i zin), díky které se fotograf může dostat do povědomí širšího publika. Fotokniha se stala objektem sběratelského zájmu. *Bibliofilie*²⁰, fetišismus na hezky provedené publikace, se rozšířil i na knihy věnující se fotografii. Vznikly všemožné soutěže a ocenění, přehlídky a festivaly. Existují nakladatelství a knihkupectví specializovaná na fotografické publikace. Fotoknihy se tisknou, lidé je kupují. Pořád ve výrazně nižší míře než knihy beletristické, samozřejmě. Těšit nás ale může, že fotokniha z rotaček tiskáren a polic knihkupectví (zatím) nevymizela.

---

¹⁹ Citace v původním znění: „*Whether their primary arena is in the commercial studio, the war zone, or the art gallery, a successful photobook gives a considerable boost to a photographer's credibility.*“ PARR, Martin a Gerry BADGER. *The Photobook: A History, Vol. 2*. London: Phaidon Press, 2006. ISBN 0714844330. Str. 7.

²⁰ „*Záliba ve vzácných krásných knihách nebo tiscích, zaujetí pro sběratelství knih, bibliofilství, knihomolství,*“ definovaná též jako „*vzácná kniha (nebo tisk) umělecky vypravená a vydávaná zpravidla v malém nákladu*“. Heslo *Bibliofilie*. In: KRAUS, Jiří. *Nový akademický slovník cizích slov A-Ž*. Praha: Academia, nakladatelství Akademie věd České republiky, 2005. ISBN 80-200-1351-2. Str. 107.

2. FOTOGRAFICKÁ MONOGRAFIE OČIMA ODBORNÍKŮ

Tvorbu fotografické autorské publikace vnímám jako činnost, na které se mohou podílet lidé různých profesí. Společným tvořením jednotlivců a skupin pak vzniká finální produkt, jehož výslednému vyznění přispěla každá z dílčích částí. Fotoknihu netvoří pouze její koncept a soubor fotografií. Důležitá je také grafika, texty nebo třeba zvolený formát. V této kapitole proto představím různé pohledy na fotografickou monografii tak, jak ji vidí odborníci z rozličných částí procesu její tvorby. Co si pod fotoknihou představí grafik, tiskař a co nakladatel? Jaké předpoklady musí publikace splňovat? Co je pro fotografickou monografii důležité z hlediska profese, kterou vykonávají? S jakou zajímavou českou fotografickou knihou se při své práci setkali? V následujících řádcích představím několik osobností, které mají s českou fotografickou knihou co do činění.

2.1. Tiskařský fenomén Helbich

Zvučným jménem v oblasti tisku (nejen) fotografických publikací je brněnská **Tiskárna Helbich**.²¹ Založil ji ekonom a tiskař **Robert Helbich**, který tak navázal na rodinný odkaz svého pradědečka a dědečka, kteří provozovali tiskárnu ve Vyškově.²² Dominantním výstupem Tiskárny Helbich jsou publikace, často právě ty umělecké. Knihy a katalogy tvoří přibližně sedmdesát procent jejich výroby.

V polygrafii je možné zaměřit se na dva různé směry, říká Helbich. Jeden z nich je rychlá, levná, velkoobjemová produkce. Takové tiskárny zpracovávají jednu objednávku za druhou, blesková dostupnost a efektivita jsou na prvním místě. Druhý přístup cílí na kvalitu – přednost mají dlouhodobé, propracované projekty, u kterých si náročný zákazník přijde na své. Tento přístup volí v Tiskárně Helbich. „*Náš rozvoj je postavený na přáních a očekáváních našich zákazníků, kteří chtějí, abychom dokázali udělat všechny současné trendy. Že když půjdete do Albertiny a podíváte se na katalogy, které tam mají, tak my budeme schopni říct: Všechno umíme udělat,*“ vysvětluje Helbich. Schopnost „udělat nemožné“ je podle něj jeden z důvodů, proč umělci své publikace jeho tiskárně (opakovaně) svěřují. Překračovat hranice tiskařských strojů, různě je přenastavovat, zkoušet odlišné tlušťky, gramáže, neдрžet se zaseté normy – to je přidaná hodnota, kterou nemusí každé tiskařské

²¹ <https://www.helbich.cz/>.

²² V této kapitole budu vycházet z osobního rozhovoru s Robertem Helbichem ze dne 2. února 2023, viz přiložený flash disk.

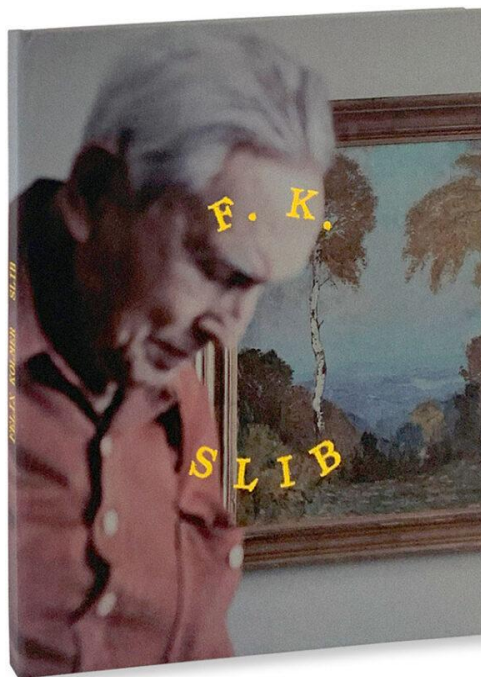
centrum chtít podstoupit. Díky netradičním způsobům ale vznikají rozmanité výsledky, kterých je v portfoliu Tiskárny Helbich nespočet. Originalitu a kvalitu zpracování publikací potvrzuje také fakt, že se knihy z jejich dílny pravidelně umisťují na předních příčkách soutěže *Nejkrásnější české knihy roku*.²³ Ze všech porotou oceněných titulů z roku 2021 jich v Tiskárně Helbich vznikla víc než čtvrtina.²⁴

Dalo by se říct, že obecnou praxí „kvalitativně zaměřených tiskáren“ je fakt, že se do jisté míry podílejí na utváření konečného vyznění produktu. Stávají se součástí kreativního procesu výroby, navrhuji různá řešení, jak které zpracování pojmout. Na finálním výstupu *spolupracují*, vyvíjí ho, nejsou pouze „nástrojem“ jeho výroby. Mají zájem na tom, aby výsledný produkt byl co nejlepší, protože je také jejich vizitkou a zároveň cestou k novým zakázkám. Snaží se predikovat chyby, předkládat alternativy, věnovat se každému projektu individuálně. Preciznost a vysoký standard s sebou nicméně zákonitě nesou i vyšší výrobní (a následně i prodejní) cenu produktu.

---

²³ *Nejkrásnější české knihy roku* je každoroční soutěž pořádaná Ministerstvem kultury ČR a Památkem národního písemnictví/Muzeem literatury. Je to soutěž o nejlepší knižní design z hlediska grafického, ilustračního a polygrafického zpracování. Soutěžít mohou pouze knihy vydané v českém nakladatelství a vytištěné v české tiskárně. Oceněné tituly jsou mimo jiné vystavovány v galeriích, na festivalech a veletrzích. O NKČR. *Památník národního písemnictví* [online]. Česká republika, 2023 [cit. 2023-02-09]. Dostupné z: <https://pamatniknarodnihopisemnictvi.cz/o-nckr/>.

²⁴ Zuzana Válková, Michaela Rozov – *Felix Kolmer – Slib* (PositiF, Český osvětivský výbor), Noemi Cupalová – *Karliček a vosy: Příběh vlídného nepřátelství* (Běžiliška), Tereza Nová, Jiří Forejt/Free Cinema – *Malí fotografové* (Běžiliška), Antonín Tomášek – *Moc věcí/Vedlejší role designu* (Fakulta umění a designu UJEP), Václav Jirásek – *Infekce* (UMPRUM, Eastern Front, Dan Trávníček), Dita Pepe – *Hranice lásky: Trauma jako motivace k tvorbě. Fotografie jako terapie* (wo-men, UTB), Pavel Berky – *Pavel Berky – Recepty* (Pavel Berky). Výsledky 2021. *Památník národního písemnictví* [online]. Česká republika, 2023 [cit. 2023-02-09]. Dostupné z: <https://pamatniknarodnihopisemnictvi.cz/3585-2021/>.

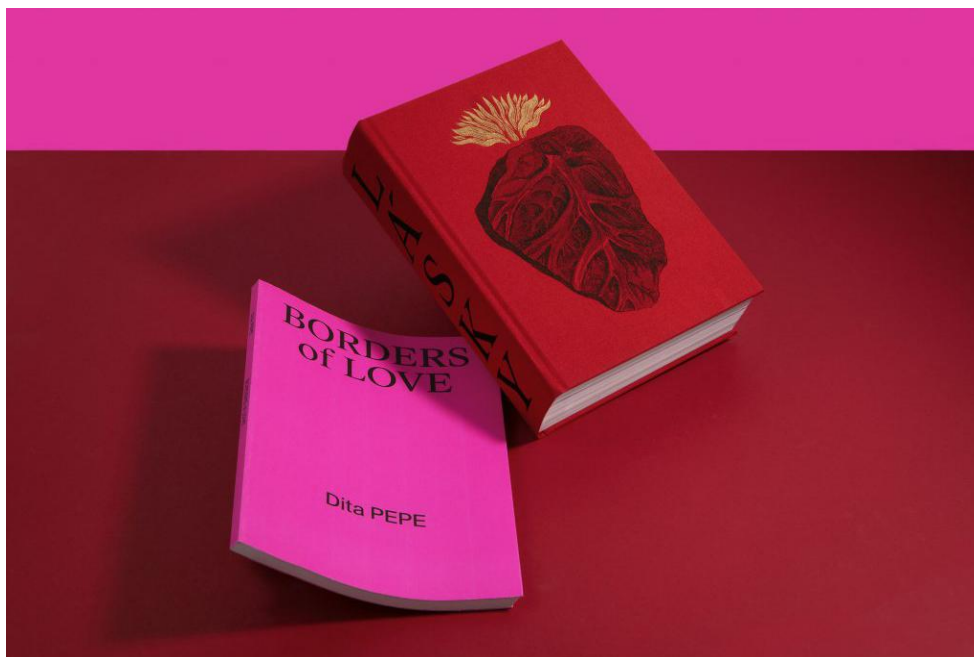
Obr. 1: Kniha *Felix Kolmer – Slib*, vytištěná v Tiskárně Helbich, získala první místo v soutěži *Nejkrásnější české knihy roku 2021* v kategorii krásná literatura.²⁵

Obr. 2: Fotografická a literárně-dokumentární kniha Zuzany Vákové a Michaely Rozov *Felix Kolmer – Slib*. Švýcarská vazba v pevných deskách, grafická úprava Milan Nedvěd.²⁶

²⁵ Felix Kolmer – Slib. In: *PositiF* [online]. Praha: Nakladatelství PositiF, 2022 [cit. 2023-02-11]. Dostupné z: <https://www.positif.cz/obchod/kniha-knihy/felix-kolmer-slib-libor-fojtik-fotografie/>.

²⁶ Tamtéž.

Obr. 3: Publikace *Hranice lásky*, vytištěná v Tiskárně Helbich, se umístila na druhé příčce v kategorii bibliofilie a autorské práce soutěže *Nejkrásnější české knihy roku 2021*.²⁷

Obr. 4: Fotograficko-literární dílo *Hranice lásky* české fotografky Dity Pepe. Dvojazyčná publikace, graficky zpracoval Štěpán Malovec.²⁸

²⁷ *Hranice lásky*. In: *Nakladatelství wo-men* [online]. Praha: nakladatelství wo-men, 2023 [cit. 2023-02-11]. Dostupné z: <https://eshop.by-wo-men.com/hranice-lasky/>.

²⁸ Tamtéž.

Obr. 5 a 6: Autorská série fotografií Václava Jiráska *Infekce*, vytištěná v Tiskárně Helbich, obsadila třetí místo soutěže *Nejkrásnější české knihy roku 2021*, kategorie autorské knihy a bibliofilie.²⁹

Autorskou knihu chápe Robert Helbich jako specifický produkt, který si zakládá na své jedinečnosti. Něco jako exkluzivní *bibliofilie*, která existuje jen v pár exemplářích a obsahuje originální, autorská díla, jako kresby, grafiky a podobně. Publikace tohoto typu vznikají v Tiskárně Helbich jen výjimečně, obvyklým standardem jsou „průmyslové“ zakázky o minimálním nákladu dvě stě kusů. Nízkonákladové, limitované bibliofilie by bylo nutné tisknout digitálně, což může mít svá úskalí. Při digitálním tisku se totiž zásadně eliminuje možnost se knihařsky vyjádřit a dopřát dané publikaci nějakou přidanou hodnotu, ujasňuje Helbich.

Naopak *knihy fotografická* je pro Tiskárnu Helbich zcela běžnou praxí. Při výrobě publikací s kvalitními fotografickými reprodukcemi je třeba dbát na několik faktorů, které výroba běžného katalogu nebo knihy tolik neřeší. Pozornost by měla být upřena především na *charakter materiálu* v kombinaci s *technologí tisku*, kterou máme v plánu použít. Diskuze nad volbou ideální formy zpracování probíhá většinou mezi tiskárnou, grafikem a tím, kdo připravuje fotky k tisku (což bývá jen zřídka fotograf, prozrazuje Helbich). Zpracovatel

²⁹ *Infekce 2001-2021* – Václav Jirásek. In: *ArtMap knihkupectví* [online]. Praha: ArtMap, 2023 [cit. 2023-02-11]. Dostupné z: <https://knihy.artmap.cz/en/infekce-2001-2021----vaclav-jirasek-2/>.

prepressu³⁰ nachystá fotografie tak, aby na zvoleném materiálu fungovaly co nejlépe. Zda byla kombinace technologie a materiálu správná, pak potvrdí *tisková zkouška*. Pokud vše vyjde ku spokojenosti, je další postup výroby již stejný jako u každé jiné knihy, popisuje Helbich.

Možností jak knihu zpracovat je nespočet. Lepší představu o tom, jaké řešení a kombinace zvolit, nám dávají již existující realizace. Těch mají v Tiskárně Helbich plný archiv. Jak ale sám majitel říká, je potřeba dívat se jen na ty publikace, které vznikly v nedávné době. Důvodem jsou neustálé změny v materiálech, které jsou (kupodivu) stále méně kvalitní, říká Helbich. Jako příklad povedené současné fotografické knihy udává monografii **Báry Prášilové** s názvem *Circles*.

Publikace *Circles* vyšla v roce 2022 a je autorčinou první knihou vůbec. Bára Prášilová, dvojnásobná Fotografa roku dle soutěže *Czech Grand Design*,³¹ vytváří inscenované snímky, typické svou lehkou absurditou a výraznou barevností. Scenérie fotek zakládají na autorčiných surreálních představách, které pak převádí do vizuální podoby. Každá fotka je výsledkem pečlivé přípravy – od výběru lokace, přes hledání modelů a modelek, na míru vytvořených rekvizit a oděvů, po precizní svícení a přesné ztvárnění naskicovaných póz.³² Podivné scenérie, krkolomné pozice i barevné sladění vytváří Prášilová přímo na scéně. Celý obraz je inscenovaný v realitě, nejedná se o digitální montáž, vysvětluje Helbich.

---

³⁰ Anglický výraz běžně používaný i v českém polygrafickém prostředí. Prepress označuje takzvanou předtiskovou přípravu, kdy se potřebná data chystají k tisku – často již podle konkrétních specifik dané tiskárny a jejích strojů.

³¹ Ceny *Czech Grand Design* pořádá Akademie designu České republiky. Tato každoroční soutěž si klade za cíl představit zajímavé osobnosti a podniky na poli českého designu. Ceny se udělují v několika kategoriích: Designér roku, Výrobce roku, Módní designér roku, Designér šperku roku, Grafický designér roku, Fotograf roku a Ilustrátor roku. CGD22: Výroční ceny Akademie designu České republiky. *Czech Grand Design* [online]. Česká republika, 2019 [cit. 2023-02-13]. Dostupné z: <http://www.czechgranddesign.cz/o-cenach/>.

³² PRÁŠILOVÁ, Bára. *Circles*. Praha: PositiF, 2022. ISBN 978-80-87407-38-7, str. 94-95.

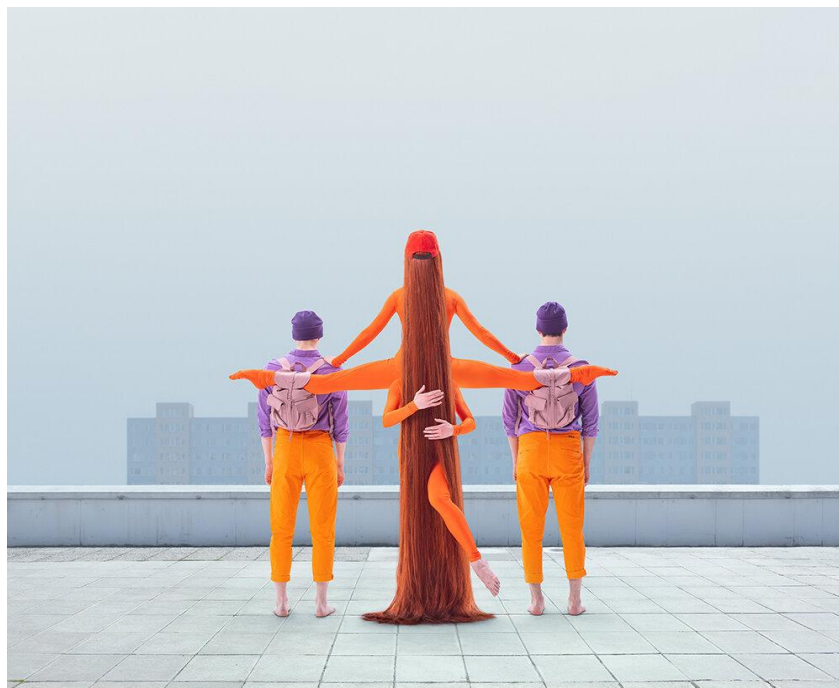
Obr. 7: Fotografie ze souboru *Air Force* – editoriale módní kolekce Hany Zárubové. Za tuto práci získala Bára Prášilová v roce 2011 ocenění Fotograf roku v soutěži *Czech Grand Design*. Série *Air Force* má na rozdíl od většiny jiných autorčiných souborů potlačenou barevnost. Dvě fotografie z tohoto souboru jsou součástí nedávno publikované monografie *Circles*.³³

Knižní prvotina Bary Prášilové je kombinací hned několika jejích fotografických souborů a jednotlivých inscenovaných obrazů. Knihu otevírá i uzavírá – symbolicky jako v nikde nezačínajícím a nikde nekončícím kruhu – ta samá fotografie ze staršího cyklu *Never Happened* (2007-2008).³⁴ Do modra tónovaný snímek dívky sedící na sterilní, bílé lavici, je svou barevností, formátem i stylem zřetelně jiný, než zbylá většina knihy. Dívčiny extrémně dlouhé copy jsou naopak motivem, který se prolíná napříč soubory, což alespoň trochu pomáhá k lepšímu začlenění fotografie do celkové nálady knihy. V autorčině první publikaci se objevují ještě další čtyři snímky z tohoto souboru. Součástí *Circles* je také několik fotografií, které Prášilová vytvořila na zakázku pro různé reklamní kampaně. Jak říká v jednom z rozhovorů, komerční tvorbě se nikdy nebránila. Zakázky ale musely odpovídat její představě a vizualitě³⁵ – a nejspíš právě proto mohou být součástí knihy, jejíž většinou naplní je jinak volná tvorba. Příkladem jsou fotografie pro brněnskou parfumerii *Vavavoom* (2016) nebo dříve zmíněné snímky kolekce *Air Force* (2011). Mým osobním favoritem jsou fotografie pro festival *Tanec Praha* z roku 2019. Zábavné figury, barevná kombinace a čistota snímků fungují jak v kontextu taneční tematiky, tak jako samostatně stojící dílo.

³³ Bára Prášilová: Untitled #3, 2011. In: *Picture This* [online]. Stockholm, 2023 [cit. 2023-02-13]. Dostupné z: <https://picturethis.art/en/product/1810/bara-prasilova-untitled-1-2011>.

³⁴ PRÁŠILOVÁ, Bára. *Circles*. Praha: PositiF, 2022. ISBN 978-80-87407-38-7, str. 4-9.

³⁵ VOCELKA, Tomáš. Fotka s rybičkou je reálná, bylo těžké udržet vodu v náruči, říká fotografa. In: *Aktuálně.cz* [online]. Česká republika: Economia, 2023, 8.10.2022 [cit. 2023-02-21]. Dostupné z: <https://magazin.aktualne.cz/foto/bara-prasilova-ukazky-z-fotograficke-knihy-circles/r~d7048306196511edba63ac1f6b220ee8/>.

Obr. 8: Fotografie pro festival *Tanec Praha*. Záběry z této kampaně jsou dle mého povedeným skloubením vlastního tvůrčího zpracování a komerčního užitku.³⁶

Obr. 9: Kromě fotografií vytvořila Prášilová ve stejném stylu také videospot, který si vysloužil třetí místo v soutěži reklamního designu *Clio Awards 2019* v New Yorku.³⁷

³⁶ PRÁŠILOVÁ, Bára. #Untitled 1: Tanec Praha. In: *Bára Prášilová* [online]. [cit. 2023-02-22]. Dostupné z: <https://www.baraprasilova.com/tanecpraha/aewz5r8gpy5vq3rcfrbwqivfqt3die>.

³⁷ PRÁŠILOVÁ, Bára. Tanec Praha. In: *Bára Prášilová* [online]. [cit. 2023-02-22]. Dostupné z: <https://www.baraprasilova.com/tanecpraha/83ps2fu5bskj5q2pn0e5qknwddxnt1>.

V knize jsou otištěny také dva další, tentokrát nekomerční soubory. Sérii *Evolve* vytvořila Prášilová pro čtvrtou edici *Hasselblad Masters Book* poté, co se v roce 2014 stala výherkyní kategorie fashion/beauty této prestižní soutěže.³⁸ Do studena laděným, středoformátovým snímkům vévodí opět modrá. Také motiv copů se objevuje na všech třech fotkách, které se v monografii *Circles* objevují. „Skrze své fotografie se snažím porozumět vztahům a poutům mezi lidmi: dlouhé vlasy symbolizují neviditelné nitky, které používáme, abychom k sobě někoho připoutali,“³⁹ vysvětluje tento repetitivní motiv Prášilová na svých webových stránkách.

Obr. 10: Nekonečné copy, smotané jakoby do kruhu. Kombinace osvědčených prvků jako by byla dělaná přímo na míru publikaci s příznačným názvem *Circles*.⁴⁰

³⁸ Hasselblad Heroines: A Celebration of Female Photographers. *Hasselblad* [online]. Göteborg, 2023 [cit. 2023-02-22]. Dostupné z: <https://www.hasselblad.com/inspiration/heroines/bara-prasilova/>.

³⁹ PRÁŠILOVÁ, Bára. Untitled, From the Series Evolve, 2014. In: *Bára Prášilová* [online]. [cit. 2023-02-22]. Dostupné

z: <https://www.baraprasilova.com/artworks#/untitled-1-from-the-series-evolve-2014/>.

⁴⁰ Tamtéž.

Druhým volným souborem je přímo série s názvem *Circles* (2021). Nejpočetnější kolekci zastupuje osm výrazně saturovaných fotografií, které jako by vyprávěly příběhy rodinných vztahů. Výrazné figury žen-superhrdinek, které svou silou doslova drží své děti vysoko v oblacích, doplňuje pomyslná dvojice bratra a sestry, jejichž vývoj a (ne)souznění sledujeme v obrazech s odstupem několika let. Na jedné z fotografií můžeme vidět anomálii v podobě dospělého muže – figury, která se na fotkách Báry Prášilové příliš často nevyskytuje. Dominantním podtextem této série je pro mě také *síla*. Vzpěračské pozice, motiv činky i zlomené ruce v sádře odkazují na sílu fyzickou. Odhodlané výrazy a sebevědomá gesta žen, symbolická pevná postavení matky-ochránitelky a matky-živitelky, zase vyprávějí o velké síle vnitřní.

Obr. 11-14: Výrazně saturovaná barevnost tohoto cyklu je zastřešujícím námětem vizuality celé publikace.⁴¹

⁴¹ PRÁŠILOVÁ, Bára. *Circles*. In: *Bára Prášilová* [online]. [cit. 2023-02-22]. Dostupné z: <https://www.baraprasilova.com/artworks#/untitled-2021-from-the-series-circles/>.

Zbylou téměř polovinu publikace tvoří samostatné fotografie. Nápady převedené do reality, foceně z části ve studiu, z části na lokacích. Z fotografických solitérů mě nejvíce zaujala dvě „zátiší“ – možná proto, že je kniha jinak plná tolika postav. Surreální výjev ryby v ploutvi (*How Do Fish Sleep?* 2017) a nepatříčně kouřící narozeninový dort (*Cake*, 2015) mě baví svou nahodilou absurditou. Narozdíl od všech těžce inscenovaných fotografií, které si žádají velké štáby pomocníků a spolutvůrců, na mě tyto dvě fotografie působí příjemně jednoduše (a přesto důvtipně).

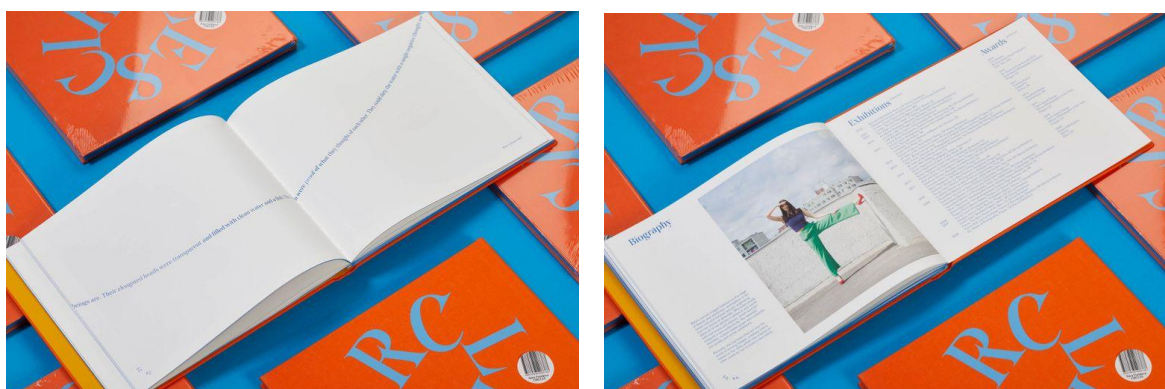

Obr. 15: Jedna z mála fotografií v publikaci *Circles*, na které nejsou lidé.⁴²

---

⁴² PRÁŠILOVÁ, Bára. *Cake*. In: *CZECHDESIGN* [online]. Praha: CZECHDESIGN, 2023 [cit. 2023-02-22]. Dostupné z: <https://www.czechdesign.cz/temata-a-rubriky/ceska-fotografka-se-pysni-svetovym-uspechem-jeji-plakat-je-k-do-stani-v-obchode-ikea-po-celem-svete>.

Monografie *Circles* se prodává jak v Evropě, tak v Americe, kde se Prášilová se svou tvorbou v současné době stále více prosazuje. Svou kvalitou kniha bez problémů odpovídá celosvětovému standardu, tvrdí Helbich. Publikace vyšla pouze v anglickém jazyce. Obsahuje úvodní řeč editora knihy Thomase Beachdela, který rozebírá autorčinu tvorbu z praktického i filosofického hlediska – co je námětem jejích fotografií a co si z nich jako diváci můžeme odnést. Obrazovou část publikace protíná text jen velmi zřídka. V grafické úpravě **Milana Nedvěda**, zodpovědného za celkový design knihy, má navíc podobu jednoduchého útržku textu v pár modrých větách, vedených v křivce napříč dvoustránkou. Další strany se souvislým textem najdeme až na konci knihy – poděkování partnerům, krátkou biografii autorky, seznam vybraných výstav, ocenění a soupis obrázků.

Obr. 16-17: Grafické zpracování textu v monografii *Circles*. V publikaci se objevují dva typy písma – *Authentic* (Desmond Wong) a *Akzidenz Grotesk* (Berthold TF).⁴³ Zdobnější z nich je používáno na nadpisy a diagonální úryvky textů – autorčiných snů.⁴⁴

Knih je zabalená do výrazně oranžového plátna, titulní straně vévodí uhrančivá fotografie ženy, na jejíž noze visí houpačka s dítětem. Dvě třetiny fotografie tvoří výrazně modrá obloha s obláčky. Ve stejném tónu modré je vedena také ražba názvu knihy, vyobrazená přes celou zadní stranu publikace.

⁴³ PRÁŠILOVÁ, Bára. *Circles*. Praha: PositiF, 2022. ISBN 978-80-87407-38-7, tiráž.

⁴⁴ *Studio M Nedvěd Works* [online]. Praha, 2022 [cit. 2023-02-23]. Dostupné z: <https://mnmnmnmn.studio/>.

Obr. 18: Publikace *Circles* vyšla v nakladatelství *PositiF*. Na jejich webových stránkách je dohledatelná pod štítky *autorská kniha*, *fotografická kniha*, *fotografická publikace* a *fotografie*.⁴⁵ Roman Helbich v našem rozhovoru uvedl, že nakladatelství *PositiF* vstoupilo do spolupráce s knihou až v pozdější, finální fázi. Prášilová hledala pro svou publikaci nějakou zastřešující organizaci, která by její knize pomohla k lepší distribuci cílovému zákazníkovi – oslovila proto Tomáše Pospěcha a vydala svou monografii společně s jeho nakladatelstvím.⁴⁶

Obr. 19-20: Kniha je tištěná pětibarevně s přímou modrou na papíry *Fedrigoni Tatami White* 170 g/m² a *Sirio Color Gialloro* 115 g/m².⁴⁷

⁴⁵ Bára Prášilová *Circles*. In: *PositiF* [online]. Praha: Nakladatelství *PositiF*, 2022 [cit. 2023-02-23]. Dostupné z: <https://www.positif.cz/obchod/kniha-knihy/bara-prasilova-circles/>.

⁴⁶ Tamtéž.

⁴⁷ *Studio M Nedvěd Works* [online]. Praha, 2022 [cit. 2023-02-23]. Dostupné z: <https://mnmnmnmn.studio/>.

Publikace *Circles* má devadesát šest stran, na kterých je k vidění celkem čtyřicet čtyři barevných fotografií. Kromě klasické verze vznikly také dvě sběratelské. Ta jednodušší nabízí tři jiné varianty titulní strany. Výtisky jsou podepsané a dostupné pouze v patnácti kusech pro každou variantu. Druhou, pompézní, limitovanou edici tvoří sběratelské boxy. Mimo knihu samotnou obsahují také bílé rukavičky a tři signované číslované originální tisky, vložené do ručně šité, semišové obálky.⁴⁸

Obr. 21: Sběratel si může vybrat z dvanácti podepsaných a číslovaných printů. Tři z nich se objeví v jeho limitované edici.⁴⁹

⁴⁸ PRÁŠILOVÁ, Bára. Book. *Bára Prášilová* [online]. [cit. 2023-02-23]. Dostupné z: <https://www.baraprasilova.com/book>.

⁴⁹ Kniha *Circles* od Bány Prášilové. In: *FotoŠkoda* [online]. Praha, 2023 [cit. 2023-02-23]. Dostupné z: <https://www.fotoskoda.cz/3847-circles-bary-prasilove-beseda-s-autorkou-a-krest-knihy/>.

2.2. Dva v jednom – pohled fotografa a nakladatele

Fotografickou publikací se dlouhodobě zabývá také **Jan Čihák**, absolvent ateliéru Pavla Baňky na Univerzitě Jana Evangelisty Purkyně v Ústí nad Labem a zakladatel vydavatelství *Eastern Front*.⁵⁰ Zálibu v knihách pěstuje v podstatě od malička, věnuje se také jejich sběratelství.⁵¹ Svou hlubší cestu k fotoknize zahájil při studiu v Londýně, kde pokračoval ve vzdělávání se v oboru fotografie po absolutoriu vysoké školy v Ústí. Seznámil se zde s Val Williams, pedagožkou a především kurátorkou, která mimo jiné uspořádala několik výstav Martinu Parrovi. Právě Martin Parr a jeho encyklopedie *The Photobook* měly dle Čiháka zásadní vliv na rozmach média fotoknihy. Vytvoření souborného díla, reflektujícího všemožné typy fotografických knih, mělo za výsledek rozšíření obzorů všech fotografů a snahu dívat se na fotoknihu trochu jiným způsobem, než bylo do té doby zvykem. V Evropě měla tehdy fotokniha poněkud jiný status než například v Americe, kde byla již lépe zavedená a považována za umění stejně jako každé jiné, popisuje Čihák. Byl to podle něj právě Martin Parr, který Evropě představil koncept sběratelství fotoknihy – média hodného obdivu.

Své první autorské fotoknížky si zkusil Jan Čihák vyrobit při magisterském studiu v Londýně pod vedením Val Williams. Jejím cílem bylo představit svým studentům různé typy toho, co si lze pod fotografickým projektem představit – že může jít o práci s archivem (a nejen tím vlastním), že lze využívat internet, snímky z Google Maps a podobně. V současné době je to již poměrně běžná praxe, tehdy šlo o něco nového, v Čechách například zcela neznámého, vysvětluje Čihák. Výsledkem jeho práce byla série malých knížeček zvaných *flipbooks*. Šlo o několik k sobě sešitých fotografií, na kterých byl zachycený v sekvencích postupně rozfázovaný okamžik. Po rychlém prolistování štosem fotografií docházelo k iluzi pohybu, statické obrazy se měnily v animaci. Čihákovy flipbooks ukazovaly rodinné momenty z doby, kdy vyrůstal v Čechách. Vytvořil je z archivu svého otce, který celou rodinu dlouhá léta filmoval na šestnáctimilimetrový film.

Další důležitou událostí byla výstava české fotografie, kterou společně s kamarádem kurátorem uspořádal Jan Čihák v závěru svého studia na London College of Communication. Cílem výstavy bylo představit anglickému divákovi krásy a odlišnosti české fotografické

---

⁵⁰ <https://easternfront.org.uk/cs/>.

⁵¹ V této kapitole budu vycházet z telefonického rozhovoru s Janem Čihákem ze dne 2. dubna 2023, viz příložený flash disk. Za kvalitu nahrávky se omlouvám, respondent žije již delší dobu v Londýně a nebylo možné se s ním setkat osobně (a pořídít lepší záznam).

tvorby. Původní vizi skromné akce vystřídala obsáhlá exhibice, která Čihákovi vnukla myšlenku zabývat se šířením české fotografie do zahraničních vod i nadále. V anglických knihkupectvích bylo tehdy možné zahlédnout nanejvýš pár knih od Sudka, Saudka, Koudelky a Tichého, vzpomíná. Drtivá většina výborných českých autorů neměla v zahraničí žádné zastoupení. Úspěšná výstava, záliba v knihách a potřeba reflektovat své domácí prostředí dala vzniknout nápadu na založení vlastního vydavatelství, které se bude specializovat na českou fotografickou scénu a její distribuci do zahraničí. Vytvořit výstavu byl složitý a finančně náročný projekt. Pojilo se s ním spousta technických a logistických útrap, výsledek byl sice povedený, ale měl krátkodobé trvání. Kniha je oproti tomu dlouhodobá – když se vydaří, může kolovat mnohem delší dobu, vysvětluje Čihák. „*Je to sice mnohem skromnější médium, které není tolik vidět, není kolem ní takový mediální humbuk (...). Když se ale opravdu povede, žije si mnohem déle a někdo ji třeba i sbírá.*“

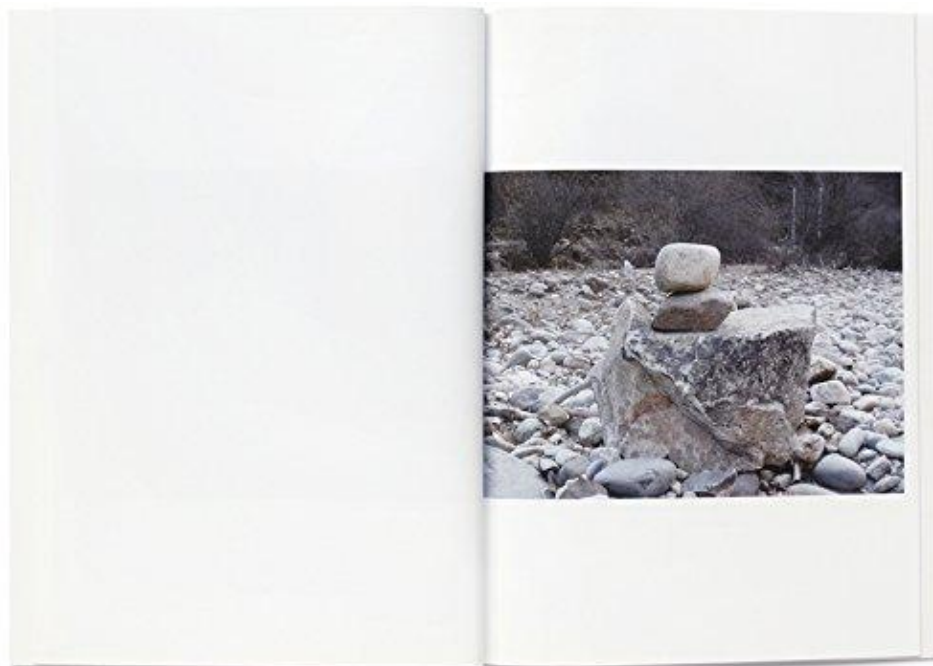
K praktické tvorbě knih mu přišla vhod také zkušenost z praxe, kterou získal při práci ve fotografickém studiu, kam nastoupil po dokončení londýnské univerzity. Na starost měl především technickou postprodukcí fotografií. Věnoval se retušování a tiskové přípravě, učil se, jak vycytat barvy, postupně se zlepšoval v řemeslu. Svě znalosti z praxe záhy využil při výrobě vlastní knihy, prvního titulu nakladatelství *Eastern Front*. Tou byla publikace ***Pár kamenů*** – útlá, minimalistická kniha s osmnácti barevnými fotografiemi kamenných „soch“.

Knihu *Pár kamenů*⁵² tvoří sbírka fotografií, které Čihák pořídil při své cestě po čínské provincii S'čchuan. V oblasti kompletně odříznuté od civilizace, poblíž tibetských usedlostí, fotografoval nalezená seskupení kamenů. Osmatřiceti stránková fotokniha má jednoduchý přebal bez textu či fotografie. Jediným zásahem do bílé plochy obalu je černým písmem vedený název publikace a jméno autora na jejím hřbetu a kód ISBN s logem nakladatelství na zadní straně. Výrobu této fotoknihy vzal Čihák kompletně do vlastních rukou. Chtěl si na ní vyzkoušet celý proces tvorby – dřív, než se pustí do spolupráce s dalšími autory a začne s nimi spoluutvářet jejich autorské fotopublikace. Správná úprava fotografií pro tisk nebyla vzhledem ke zkušenostem problémem, největší výzvou byla grafická stránka práce, vzpomíná Čihák. Tisk publikace proběhl v malé české tiskárně, kniha vyšla v celkovém nákladu dvě stě kusů.

---

⁵² ČIHÁK, Jan. *A Few Stones*. London: Eastern Front, 2010. ISBN 978-0-9565808-0-1.

Obr. 22: Publikace *Pár kamenů/A Few Stones* vyšla v roce 2010 a je prvním počinem vydavatelství *Eastern Front*. Existuje v české i anglické verzi, má jednoduchý design a absolutní minimum textu.⁵³

Spolupráci na další publikaci nakladatelství *Eastern Front* se Čihák rozhodl nabídnout české konceptuální fotografce **Aleně Kotzmannové**. Ačkoliv Kotzmannová zrovna pracovala na jiné, souhrnné knize, obsahující hned několik jejích souborů, rozhodla se společně s Čihákem zpracovat do podoby samostatné publikace svůj projekt *Cyclone*. Soubor tvořilo dvanáct dvojic fotografií, cyklů a klonů, pohrávajících si s otázkou vnímání a času. „Mezi jednotlivými fotografiemi v páru je vždy určitý posun – jiný úhel záběru nebo posun v čase /několik vteřin, týdnů, nebo měsíců/. (...) Drobné neshody mezi oběma prostory diváka postupně uvádějí do nejistoty nejen o souslednosti událostí a jevů, ale i o samotném principu fotografování,“⁵⁴ vysvětluje autorka na své webové stránce. Projekt *Cyclone* byl vybrán mezi finalisty *Ceny Jindřicha Chalupického*⁵⁵ v ročníku 2005/2006.

⁵³ A Few Stones. In: *Eastern Front* [online]. London: Eastern Front, 2023 [cit. 2023-04-04]. Dostupné z: <https://easternfront.org.uk/cs/books/a-few-stones/>.

⁵⁴ KOTZMANNOVÁ, Alena. *Cyclone*. Alena Kotzmannová [online]. Česká republika, 2023 [cit. 2023-04-05]. Dostupné z: <https://kotzmannova.cz/index.php?id=cyclone>.

⁵⁵ *Cena Jindřicha Chalupického* je ocenění pro současné, mladé, vizuální umělce a umělecké kolektivy, působící na území České republiky. Udílení cen se koná každoročně, doprovází ho výstava nominovaných děl a laureátů. K vidění bývají sochy, objekty, obrazy, multimediální díla, fotografie a další. *Cena Jindřicha Chalupického*. *Společnost Jindřicha Chalupického* [online]. Česká republika: Společnost Jindřicha Chalupického, 2023 [cit. 2023-04-05]. Dostupné z: <https://www.sjch.cz/cena-jindricha-chalupeckeho/>.

Fotoknihu *Cyclone*⁵⁶ se Čihák dle svých slov snažil od začátku koncipovat jako *knihu autorskou*. Pod tou si představuje publikaci, která funguje sama o sobě – v podstatě jako výstava. Autor fotografií se její výroby plně účastní, je součástí celého procesu od začátku do konce. Nad finální podobou má největší slovo, funguje v podstatě jako hlavní editor nebo kurátor knihy. Nemusí ji ale nutně vyrábět sám. Na tvorbě autorské knihy Čiháka naopak nejvíc baví dialog, který mezi jednotlivými spolutvůrci vzniká. „*Na fotce mi dlouhodobě vadilo takové to ego – klasický fotograf-samotář, všechno je to o něm (...), je hrozně sebestředný. Tomu je těžké se vyvarovat.*“ Při spolupráci vícera autorů je možné tento nešvar potlačit, kombinací názorů může navíc vzniknout dílo, které je něčím odlišné. K tvorbě publikace *Cyclone* si Kotzmannová s Čihákem přizvali grafika Martina Vančáta. Společnými silami vytvořili obdélníkovou publikaci o padesáti třech stranách, kterým vévodila černobílá fotka.

Fotokniha má černý, lehce pogumovaný obal. Na jeho přední straně je v černé temnotě jediný nápis – *Cyclone*. Vizuálně odpovídá žárovkovým názvům, které vidíme na pouťových atrakcích. Možná jde přímo o výřez takového nápisu z jedné z fotografií publikace, možná jen o jeho napodobeninu. Ne všechny žárovky jsou vysvícené, „ne všechno je tak, jak má být“. Což je souborům Kotzmannové podobné. V úvodu knihy nenajdeme žádný text. Po prázdném, ochranném listu následuje první fotografie ženy s deštníkem, kterou sledujeme skrz svislé mříže. Všechny snímky jsou černobílé. Jsou představovány postupně, vždy na pravé straně otevřené knihy. Nejsou tištěny do krajů, mají kolem sebe rovnoměrný, asi půlcentimetrový, bílý pás.

Tímto jednoduchým způsobem je čtenáři postupně předvedeno prvních dvanáct fotografií. Od jejich dvojic, objevujících se v druhé polovině knihy, je dělí sytě fialový list – jediný barevný element celé publikace. Druhá část párů začíná opět fotografií ženy s deštníkem zpoza mříží. Snímky jsou za sebe řazeny stejně jako v první polovině knihy, dodržené pořadí ukazuje jasnou návaznost. Jakmile se čtenář dostane k prohlížení této části knihy, nastává zajímavý moment. Snaží se porovnávat první snímek dvojice s druhým, neustále obrací stránky mezi dvěma podobnými obrazy. Snaží se „najít deset rozdílů“, médium knihy a zvolený princip skladby mu však znemožňují dívat se pohodlně na oba snímky naráz. Kotzmannová si hraje s divákovou percepcí, zasévá do čtenářovy mysli neklid. Tento nevšední princip vnímám jako nejzajímavější prvek knihy. Mohu-li být kritická (a budu), z výtvarného a zpracovatelského hlediska na mě kniha žádným speciálním dojmem

---

⁵⁶ KOTZMANNOVÁ, Alena. *Cyclone*. London: Eastern Front, 2012. ISBN 978-0-9565808-2-5.

nepůsobí. Nevidím v ní to „něco navíc“, pořádný „autorský vstup“ do všech fází její tvorby. Mezi obálkou a papírem je z obou vnitřních stran vyhřezlé nemalé množství lepidla, typografie jediného textu – krátké anotace projektu v závěru knihy z pera Pavla Vančáta – je příliš základní, některé fotografie jsou na můj vkus dost tmavé (což je ale nejspíš přání autorky nechat fotografie bez úpravy tak, jak je vytvořila). Spíš než autorskou knihu bych toto dílo označila za *katalog*, jak ho má ostatně vedený i knihovna Moravské galerie v Brně, odkud jsem si publikaci k bližšímu zkoumání zajistila.

Obr. 23-24: Kniha *Cyclone* je prvním společným počinem Jana Čiháka a Aleny Kotzmannové. Vyšla v roce 2012 v české i anglické mutaci, obě v nákladu dvou set kusů.⁵⁷

První „velkou knihou“ nakladatelství *Eastern Front* byla obsáhlá publikace *Auta* představující soubor českého fotografa **Václava Jiráka**. Jirásek je známý, již zavedený

⁵⁷ *Cyclone*. In: *Eastern Front* [online]. London: Eastern Front, 2023 [cit. 2023-04-05]. Dostupné z: <https://easternfront.org.uk/cs/books/cyclone/>.

autor. Je velmi pečlivý a má vysoké nároky. Oslovit ho s nabídkou spolupráce coby začínající nakladatelství byla výzva, vzpomíná Čihák. Jirásek ji však přijal a společnými silami začali s Čihákem pátrat po materiálu, který by stál za knižní zpracování. Výběr nakonec padl na rozsáhlý, dříve nevydaný soubor o troskách aut. Do tvůrčího týmu zapojili grafika Mikuláše Macháčka a editora a kurátora Michala Nanoru. Jejich společným dialogem se rozvíjela tvorba knihy – precizní proces, který trval několik let (s různě dlouhými přestávkami).

Jirásek měl nasbíranou velkou spoustu materiálu, za dvanáct let fotografování nashromáždil snímky více než devíti set vraků. Jak píše v anotaci projektu, víc než o cokoli jiného šlo především o touhu nacházet a sbírat. O koníček gradující v posedlost, úchylku ve sběratelství. Focení bylo zprvu intuitivní a bez „vyššího cíle“, hromadící se materiál však začal postupně odkrývat hlubší vazby mezi pořízenými fotografiemi. „*Začal jsem myslet víc jako sběratel než jako fotograf a řidič. Vytvořil jsem pro úlovy ‚zasystémování‘ do kolekcí. Zajímaly mě tipy a jejich variace, opakující se detaily, situace a jejich spojitosti.*“⁵⁸ Fotky vraků začal rozdělovat do kategorií, v konečné fázi jich vygeneroval sedmnáct. *Torza, Floristi, Christo* – skupiny odvozené od stavu, v jakém auta našel, od jejich okolí nebo společných motivů.⁵⁹ Každá kategorie je v publikaci zastoupena vlastním sešitem. Osmnáct svazků (sedmnáct s fotografiemi podsouborů a jeden s texty o projektu, jeho motivaci a zpracování) je uložených do barevného šubru – obalu, který je v podstatě sám takovou malou knihovničkou. Kromě jeho (samozřejmého) výtvarného zpracování zvenčí (tedy viditelného obalu publikace) je kreativně využít také vnitřní prostor tohoto boxu. Po stranách jsou vypsané názvy jednotlivých sešitů, což vnímám jako příjemné využití jindy „mrtvého“ prostoru. Vtipným elementem je také fakt z reality – kniha vypůjčená z Moravské zemské knihovny v Brně byla zabalená do dalšího, ochranného obalu. Dostává se tedy ke mně v podobě sešitů v boxu v boxu – knižní matřošce, ze které mám nepochybně pocit autorského zpracování.

---

⁵⁸ JIRÁSEK, Václav. *Auta*. Praha: ArtMap & Eastern Front, 2019. ISBN 978-80-906599-6-4. Sešit *Auta*.

⁵⁹ Kompletní výčet kategorií (a tomu odpovídající zástupné svazky publikace) tvoří tyto skupiny: *Romant'áky, Akrobati, Podkládačky, Instalace, Zvířata, Dřeváky, Christo, Kameny, Rituály, Stalkeři, Noir, Střelba, Z cesty, Torza, Vrůstačky, Zmar, Floristi*.

Obr. 25-26: Publikaci *Auta/Cars* tvoří osmnáct jednotlivých sešitů vložených do kartonového boxu. Z celkových čtyři sta třiceti šesti stran je sto osmdesát tři listů barevných.⁶⁰

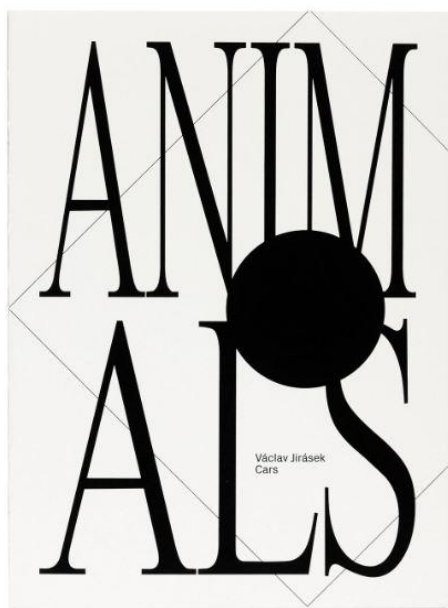
Kvalitní grafické zpracování je dle mého obecně výrazným rysem této publikace. „Popisný“ sešit *Auta* v sobě ukrývá kromě textů také několik minimalistických map. Uvnitř obrysů řeckých ostrovů a dalších míst, kde Jirásek fotil, jsou porůznu rozeseté znaky a symboly. Každý z nich zastupuje jednu z kategorií, do kterých autor zaznamenané vraky rozřadil. Symbol skupiny v mapě se nevtrávným způsobem objevuje také na přebalu sešitku příslušné kategorie.⁶¹ Typografie „hlavních“ textů a popisků se liší od těch účelových. Přebaly sešitů jsou bílé – až na ten s názvem *Noir*, který svým černým provedením vystupuje z řady, ale zároveň do ní patří. Design publikace je konzistentní, společně s formou zpracování dává souboru přidanou hodnotu.

⁶⁰ Cars. In: *Eastern Front* [online]. London: Eastern Front, 2023 [cit. 2023-04-09]. Dostupné z: <https://easternfront.org.uk/cs/books/cars/>.

⁶¹ Grafické zpracování je natolik zajímavé, že se tento „detail“ nesnaží prodat příliš přímočaře. Kdo si mapy pozorně neprohlédne, nemůže na to přijít. To ale vůbec nevadí – design sešitů funguje v pořádku i bez této konotace, a čtenář může být i tak zcela spokojen.

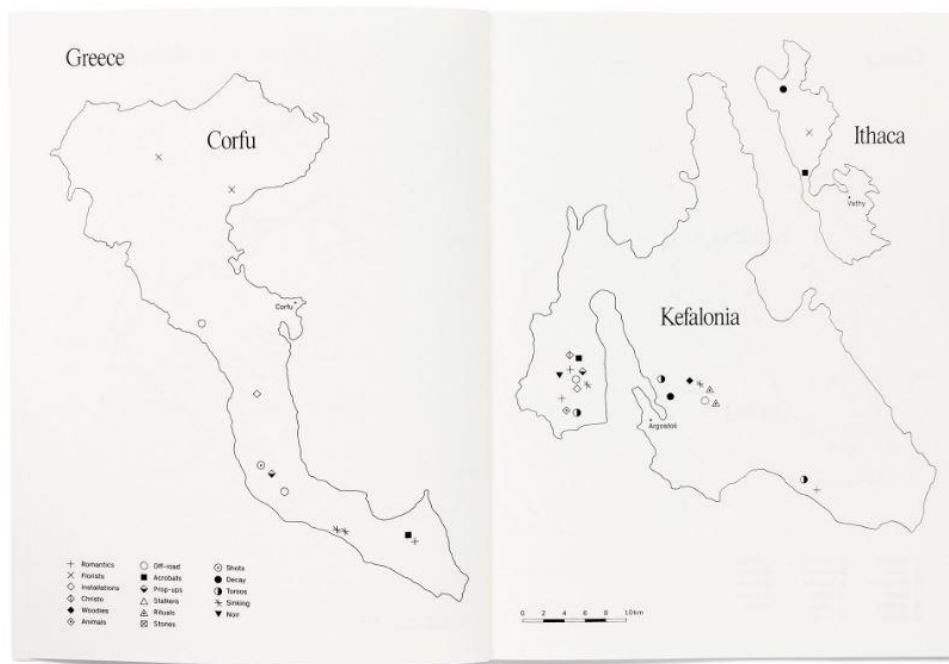
Obr. 27: Každý sešit tvoří dva druhy papíru. Tvrdý, matný papír je použit pro přední část obálky a první dvoustranu (tzn. jeden list), zbytek sešitu (včetně zadního přebalu) je tištěný na tenčí, lesklý papír.⁶²

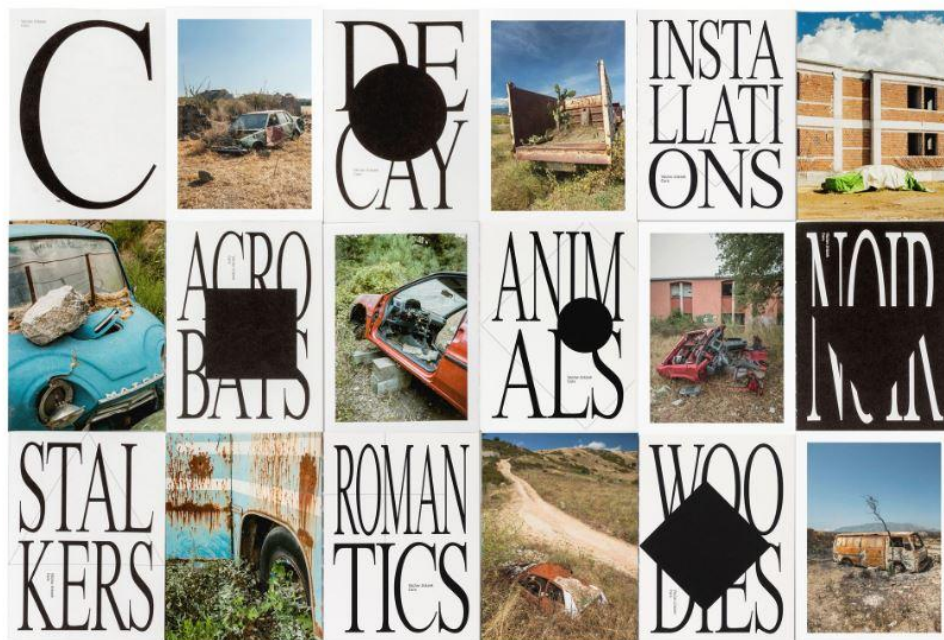
Obr. 28-29: Sešit *Zvířata/Animals*, přední a zadní strana obálky.⁶³

⁶² Cars. In: *Eastern Front* [online]. London: Eastern Front, 2023 [cit. 2023-04-09]. Dostupné z: <https://easternfront.org.uk/cs/books/cars/>.

⁶³ Tamtéž.

Obr. 30: Mapa s místy, na kterých Jirásek našel a vyfotografoval různé typy vraků. Jeho „postprodukční“ práce sběratele je systematická a precizní. Fotografie v souborech jsou vždy opatřeny lokací nálezů a datací.⁶⁴

Obr. 31: Symboly z legendy mapy odpovídají symbolům na přebalech jednotlivých sešitů.⁶⁵

⁶⁴ Cars. In: *Eastern Front* [online]. London: Eastern Front, 2023 [cit. 2023-04-09]. Dostupné z: <https://easternfront.org.uk/cs/books/cars/>.

⁶⁵ Tamtéž.

Obsah sešitů s fotografiemi je následující: „obrazový seznam“ černobílých miniatur fotografií, popis dané kategorie vraků a třináct nebo devatenáct fotografií (jiný počet se neobjevuje). Snímky v publikaci jsou barevné (až na sešit *Noir*) a mají různé velikosti. Zadní přebal sešitů není jednotný, tvoří jej vždy fotografie, která je součástí souboru dané kategorie. Sešity nelze vždy doplna otevřít, zvolený typ vazby má občas za následek špatnou návaznost jedné části fotografie na druhou (což je problém, neboť Jirásek komponuje rád na střed). Převážně textový sešit *Auta* je kompletně černobílý. Kromě dříve zmiňované anotace a map jej tvoří také několikastránková esej editora Michala Nanoru, citáty Maurice Maeterlincka a Charlese Baudelaira a závěrečná tiráž.

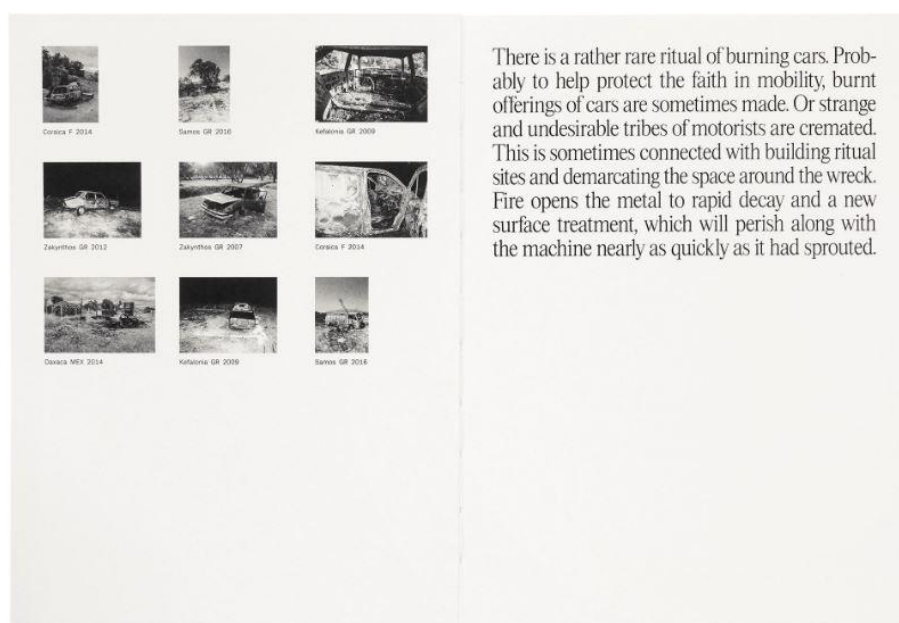

Obr. 32-35: Velikosti fotografií jsou různé – plné stránky i dvoustránky bez okrajů, snímky s rovnoměrnými okraji i neproporční výřezy.⁶⁶

⁶⁶ Cars. In: *Eastern Front* [online]. London: Eastern Front, 2023 [cit. 2023-04-09]. Dostupné z: <https://easternfront.org.uk/cs/books/cars/>.

Spolupráce na *Autech* trvala hodně dlouho, vzpomíná Čihák. Mnoho pozornosti se také věnovalo předtiskové přípravě. Zkoušelo se tisknout několik variant barevných podání, výsledky se kontrolovaly v lightboxech, popisuje Čihák. Předtiskové úpravy probíhaly v Londýně, finální podoba knihy se poté tiskla v Tiskárně Helbich. Vernisáž proběhla v pražském knihkupectví ArtMap, které se finančně podílelo na výrobě české mutace knihy, za což je Čihák velmi rád. Publikace tak mohla sloužit nejen jeho původnímu záměru, a to rozšířit povědomí o české fotografii do zahraničí, ale být dostupná i českému čtenáři (v době, kdy podle něj nebyla autorská fotografická kniha v Česku tolik běžná nebo povedená). Fotokniha *Auta* získala druhé místo v kategorii bibliofilie a autorské práce v soutěži *Nejkrásnější české knihy roku 2019*. Výslednou fotoknihu hodnotí Čihák kladně: když je člověk součástí procesu tvorby, mívá tendenci být hodně kritický. Ne všechno vyšlo tak, jak bylo v plánu. „*Ale celkově si myslím, že to bylo v podstatě více méně tak, jak to mělo bejt. Až na malé detaily,*“ uzavírá Čihák.

Obr. 36: Úvodní dvě strany sešitu *Rituály/Rituals*. Černobílé miniatury nadcházejících fotografií, anotace projektu v zajímavé typografii.⁶⁷

⁶⁷ Cars. In: *Eastern Front* [online]. London: Eastern Front, 2023 [cit. 2023-04-09]. Dostupné z: <https://easternfront.org.uk/cs/books/cars/>.

Produkce knih nakladatelství *Eastern Front* není kontinuální. Mezi vydanými tituly bývá pauza i rok nebo dva, nejde o soustavnou činnost, vysvětluje Čihák. Záměrem je, aby si vydavatelství na sebe vydělalo – aby však mohlo být jediným zdrojem obživy, muselo by se této činnosti věnovat opravdu hodně úsilí, popisuje. I z toho důvodu se nakladatelství soustředí na zavedené autory – je u nich větší pravděpodobnost úspěchu v zahraničí a také šance, že jejich práce je již nějakým způsobem konzistentní. Že nejde pouze o trend, o „povrchové dílo“ autora, který se za chvíli bude věnovat něčemu úplně jinému. Když na něčem člověk pracuje déle, je větší šance, že vznikne něco, co má trvalejší hodnotu, objasňuje Čihák.

Po Jiráskových *Autech* se rozhodl zkusit další spolupráci s Alenou Kotzmannovou. Výběr padl na její projekt *Pokus o znovunalezení skutečnosti*. „Klasicky Kotzmannovské naznačené příběhy“ tvoří deset cyklů fotografií, tisků a objektů. Jejich základním principem je rozvinutí nějakého nalezeného motivu, jeho doplnění o vlastní dílo, vytvoření nových kombinací a konotací. Každý z deseti *Pokusů* má základ v jednom nalezeném snímku či objektu, který pak Kotzmannová „komentuje“ a doplňuje novými fotografiemi nebo obrazy ze svého archivu. Vytváří menší série o pěti až patnácti prvcích, ve kterých se snaží „znovunalézt, znovupojmenovat, redefinovat“ původní motiv na základě nově vytvořeného kontextu.⁶⁸ Soubory jsou ukázkou toho, jak může fungovat řetězec asociací v hlavě autora, stejně tak jako podnícením vytvořit si jako divák libovolné asociace nové.

Jednotlivé cykly vystavovala Kotzmannová zvlášť postupně tak, jak vznikaly. Kniha nakladatelství *Eastern Front*⁶⁹ byla prvním místem, kde bylo možné vidět všechny soubory pohromadě. Na její tvorbě se podíleli Kotzmannová s Čihákem a již osvědčeným grafikem Mikulášem Macháčkem. Novinkou této publikace bylo přání vyzkoušet si také kreativní práci s textem. Kotzmannová ve své tvorbě obecně vytváří určité abstraktní příběhy naznačené fotografiemi. Proto vznikl nápad přidat ke každému ze souborů textový příspěvek, který by ho nějakým volným způsobem rozvíjel a dopověděl. Texty měly být doplňkem fotografií, volnou asociací, ideálně co nejvzdálenější „klasické katalogové eseji“ se spoustou citací. Čihák chtěl s jejich napsáním oslovit autory mimo fotografickou branži, Kotzmannová se ale rozhodla spolupracovat s lidmi, kteří její práci již znali (kurátoři a teoretici umění). Vzniklo deset příspěvků, některé ve formě básně, povídky nebo fiktivního dopisu. Sešlo se nicméně také několik účelových esejí, které bylo posléze nutné upravit, aby trochu více

⁶⁸ KOTZMANNOVÁ, Alena. Pokus o znovunalezení skutečnosti I. Alena Kotzmannová [online]. Česká republika, 2023 [cit. 2023-04-10]. Dostupné z: <https://katzmannova.cz/index.php?id=pokus-1>.

⁶⁹ KOTZMANNOVÁ, Alena. *Pokus o znovunalezení skutečnosti*. Hradec Králové: Galerie moderního umění & Eastern Front, 2021. ISBN 978-80-87605-45-5.

odpovídaly původnímu konceptu volného dialogu textu s fotkou, komentuje Čihák. „V některých případech to funguje skvěle, v některých bych řekl o něco méně.“

Obr. 37-38: Na vydání české mutace knihy spolupracovalo nakladatelství *Eastern Front* s Galeríí moderního umění v Hradci Králové, kde se také konal její křest.⁷⁰

Obr. 39: Publikace *Pokus o znovunalezení skutečnosti* vyšla v roce 2021 a má dvě stě devadesát šest stran.

Kombinují se v ní černobílé fotografie s barevnými, výrazně však převládají ty ve stupních šedi.⁷¹

⁷⁰ Pokus o znovunalezení skutečnosti – Alena Kotzmannová. In: *ArtMap knihkupectví* [online]. Praha: ArtMap, 2023 [cit. 2023-04-12]. Dostupné z: <https://knihy.artmap.cz/pokus-o-znovunalezeni-skutecnosti---alena-kotzmannova/>.

⁷¹ Pokus o znovunalezení skutečnosti – Alena Kotzmannová. In: *ArtMap knihkupectví* [online]. Praha: ArtMap, 2023 [cit. 2023-04-12]. Dostupné z: <https://knihy.artmap.cz/pokus-o-znovunalezeni-skutecnosti---alena-kotzmannova/>.

Pokusy o znovunalezení skutečnosti byly každopádně první knihou, při jejíž výrobě zastával Jan Čihák spíše pozici editora. Snažil se o určité směřování publikace, spoluutvářel její formu, korigoval obsah. Narozdíl třeba od *Aut*, na které dohlížel hlavně z hlediska nakladatele – předával sice svůj názor na to, zda se mu ta či ona věc líbí, řešil ale spíše praktické problémy typu „kolik to bude stát“, objasňuje. U poslední publikace, kterou má prozatím nakladatelství *Eastern Front* na seznamu, se kreativního procesu výroby Čihák neúčastnil v podstatě vůbec. Šlo o publikaci *Infekce* – projekt fotografa Václava Jirásk a nakladatele Dana Trávníčka, který se snažili poprvé vydat již před deseti lety. Jejich tehdejší snaha bohužel nevyšla, a tak se při druhém pokusu o vydání rozhodli požádat o pomoc rovnou dva subjekty, a to nakladatelství *UMPRUM* a Čihákův *Eastern Front*.

Infekce je „spíš taková festivalová věc, opravdová specialita,“ jak popisuje v našem rozhovoru Čihák. Jedná se o velkoformátovou publikaci zabalenou do igelitového pytle, který slouží jako obal místo klasických desek knih. V jeho nitru se nachází několik volných, do sebe vložených listů (tak, že se na první pohled může zdát, že jde vlastně o obří časopis) a tvrdá, podkladová deska, která celý tento artefakt drží alespoň částečnou měrou pohromadě. Náplní publikace jsou fotografie, které Jirásek začal pořizovat v roce 2001 společně se svým modelem a spoluautorem Danem Trávníčkem. V průběhu několika let se vydávali do přírody a fotografovali absurdní situace, myšlené jako komentář na tehdejší epidemii SARS a dřívější nesmyslná cvičení, která se v osmdesátých letech konala jako nácvik na případný atomový výbuch. Trávníček oděný do obleku pózoval uprostřed lesů v roušce nebo na poli s pytlíky od svačín nazutých na botách. „*Pro jednoho terapie, pro druhého esteticko-kritické vyjádření*“⁷² se stalo projektem s nadčasovou tematikou, jehož poslání je vzhledem k datu vydání (rok 2021) až děsivě aktuální.

---

⁷² JIRÁSEK, Václav. *Infekce*. Praha: Vysoká škola uměleckoprůmyslová v Praze & Eastern Front, 2021. ISBN 978-80-88308-27-0.

Obr. 40: Melancholická fotografie z projektu *Infekce*. Ačkoli vznikla před mnoha lety, její tíživá zpráva na nás v kontextu nedávných událostí pandemie Covid-19 působí ještě naléhavěji. Připomíná nám pocit beznaděje a nepřipravenosti na celosvětovou katastrofu, vyvolává v nás vzpomínky na dobu sociálního odloučení. Funguje jako vykřičník i otazník zároveň, vizionářské „já vám to říkal“ a obava nad tím, zda je vůbec možné se poučit.⁷³

Stejně jako Jiráskova *Auta*, i *Infekce* má netradiční zpracování, které se knihovna (tentokrát v Moravské galerii v Brně) rozhodla opatřit druhou vrstvou balení. Na míru vytvořené desky z knihovny chrání originální obal publikace – bílý igelitový pytel, na jehož přední straně je natištěná anotace souboru. Obřím písmem vedené nápisy *Jirásek*, *Infekce* nám zcela jasně prozrazují autora i název publikace. Druhá strana igelitového balení je využita jako místo pro recenze, podobně jako to bývá na přebalech filmů na DVD. Ve spodní části najdeme tiráž, ve které však kredit pro *Eastern Front* zcela chybí (zmínku o spolupodílení se na nákladu nacházím až uvnitř publikace). Fotografie v plastovém pytli – podobnému tomu, ve kterém jsou odesílány předplacené časopisy – jsou natištěné na velkých, lesklých papírech. Fungují v podstatě jako samostatné plakáty, které jsou sice jistým způsobem seřazené, je ale možné je libovolně zpřeházet. Jednotlivé listy jsou do sebe vloženy, divák je skrz tuto formu vybízen prohlížet si fotografie listováním postupně stránku po stránce. Teprve až překročí střed publikace, zjistí, že některé fotografie, které vnímal jako úplné, definované stránkou na výšku, jsou vlastně polovinou většího snímku na šířku. Fotky jsou tištěné do krajů listů, jejich posunutá barevnost jim dodává ještě většího postapokalyptického rázu.

⁷³ Připravujeme: Václav Jirásek, *Infekce*. In: *Eastern Front* [online]. London: Eastern Front, 2023 [cit. 2023-04-12]. Dostupné z: <https://easternfront.org.uk/cs/>.

Kromě fotografií se mezi listy publikace ukrývá také esej od Filipa Lába, českého fotografa, teoretika a pedagoga. Je tištěná na jiný materiál, tenký papír podobný tomu průklepovému. Dalším textovým doplňkem je citace Maurice Maeterlincka, tentokrát z jeho knihy *Před velkým mlčením*. Tu najdeme na černé, pevné desce, kterou je publikace vyztužena. Publikace *Infekce* je skutečný autorský artefakt. Je to „skvělá knížka, která se povedla, ale ne díky mně,“ komentuje Čihák. Možná právě její netradiční zpracování vedlo k ocenění tohoto titulu třetím místem v soutěži *Nejkrásnější české knihy roku 2021* v kategorii autorské knihy a bibliofilie.

Obr. 41-42: Manipulace s publikací *Infekce* není jednoduchá, její velký formát, volné listy a igelitový obal, ze kterého je potřeba ji vyjmout, si žádají opatrnost (a ideálně velký stůl jako podklad).

Autorskost tohoto díla je ovšem po všech stránkách nepopíratelná.⁷⁴

Vydavatelství *Eastern Front* má prozatím v portfoliu pět publikací. V současné chvíli se na žádné další knize neparčuje, plán pokračovat s vydáváním však nadále zůstává, ujišťuje Čihák. Jak v rozhovoru nastínil již několikrát, ve svém nakladatelství se snaží produkovat především *knihy autorské*. Jsou podle něj zajímavější, mají větší šanci, že se stanou sběratelským kouskem, vykazují delší životnost. Oproti tomu *monografie* se dle Čiháka dělají často dost konvenčně. Představuje si pod nimi soubor prací shrnující celoživotní tvorbu jednoho autora. „*Je to tlustá, pěkně vyskládaná knížka.*“ Druhým dechem ale dodává, že možností, jak monografii definovat, je nepochybně více. Umění je věc názoru a jeho hranice nejsou pevně dané. Pokud by však monografii definoval takto, považuje tento formát za nesympatický – zdá se mu příliš definitivní, kniha často vzniká v momentě, kdy autoři

⁷⁴ *Infekce*: Autorská série fotografií v plastovém obalu, 2001–2021. In: *PageFive* [online]. Praha: PageFive, 2023 [cit. 2023-04-12]. Dostupné z: <https://www.pagefive.com/product/23509-infekce>.

už vlastně netvoří nebo ani nežijí. Jde o jakýsi „pomník“, který je důležitý (hlavně z historického hlediska), ale svou formou často nezajímavý.

Tvorba monografie může být dle Čiháka pro autora, jehož se týká, i velmi nepříjemná. Umělci často vystřídají různá témata, techniky nebo styly a s některými ze svých děl nemusí být po nějaké době už tolik spokojení. Když se pak v monografii tvoří „úplný výčet“ jejich tvorby, mohou být nuceni zabývat se tématy, které by raději již znovu neotvírali, míní Čihák. Monografie podle něj umí být někdy až příliš vyčerpávající – může budít pocit, že už k danému autorovi není v podstatě co dodat. „*Taková cihla na konci, kdy už nic jiného nezbyvá.*“ Oproti tomu knížka autorská může přinést něco nového. Umožňuje autorovi představit jeho aktuální pohled na věc, zkusit si nové přístupy, kniha vzniká za jeho přispění. Jako příklad uvádí tvorbu Aleca Sotha. Soth vydával své fotografie formou jakýchsi novin v plastových obalech. Zpracovával je autorsky po svém, nebylo potřeba kompromisů a domluvy s editorem nebo nakladatelem, byla to volná forma zvolená čistě na základě vlastního přesvědčení. Některé z fotografií dříve vydaných v této časopisecké formě se později staly součástí obsáhlejších, luxusnějších knih, které Sothovi vydalo například nakladatelství *MACK Books*. Fotografiím se dostalo kvalitnějšího podkladu, byly čistší, měly bohatší tóny... Ale staly se poněkud těžkými a uniformními. Ztratily původní otisk autora, působily „*tak nějak víc zrecyklovaně,*“ vysvětluje Čihák.

Obr. 43-44: Původní novinový formát, ve kterém Alec Soth vydával své fotografie z cest po Spojených státech amerických. Každý z dílů novin se věnoval jednomu konkrétnímu státu.

Sothovy fotografie doplňovaly texty Brada Zellara.⁷⁵

⁷⁵ Alec Soth & Brad Zellar – Michigan. In: *PhotoBook Journal: The Contemporary Photobook Magazine* [online]. California, 2023 [cit. 2023-04-12]. Dostupné z: <https://photobookjournal.com/2015/03/14/alec-soth-brad-zellar-michigan/>.

2.3. Co na to grafik?

Třetí a poslední rozhovor je věnovaný fotoknihám tak, jak je vidí **Richard Procházka** – grafik samouk, spoluvydavatel časopisu *FOTO* a jeden z dvojice členů grafického ateliéru *Mushroom on the Walk*.⁷⁶ Vystudovaný speciální pedagog a psycholog si začal grafickými návrhy přivydělávat hned po studiu v jednom olomouckém nakladatelství, protože pedagogický plat nebyl dostačující.⁷⁷ Po návratu do Brna, odkud pochází, pak zůstalo už jen u grafiky. Společně s **Tomášem Hlivou** založili zhruba před pěti lety malé grafické studio a vydavatelství jehož název – *Mushroom on the Walk* – je hravou kombinací příjmení obou zakladatelů. Studio vzniklo „vlastně tak náhodou,“ vzpomíná Procházka. Společně s Hlivou vykupovali v té době časopis *FOTO*, ve kterém oba dlouhodobě působili. Magazín byl tehdy v tíživé finanční situaci a nebylo úplně jasné, jak to celé dopadne. Jejich společná spolupráce ale fungovala natolik dobře, že se rozhodli založit si vlastní malé vydavatelství pro případ, kdyby situace s časopisem *FOTO* nedopadla dobře, popisuje vznik studia *Mushroom on the Walk* Procházka.

Ateliér *MOW*⁷⁸ se specializuje na *autorské knížky*, věnuje se kompletně celému procesu jejich tvorby. Richard Procházka pracuje na grafickém zpracování publikací, Tomáš Hliva funguje jako editor, komunikátor a kurátor. Výroba knih probíhá za plné účasti autora děl, které jsou náplní chystané knihy, objasňuje Procházka. Původním podnětem pro vznik ateliéru byl nápad na tvorbu autorských fotografických sešitů *Spoušť*. Jejich prostřednictvím měly být čtenářům předvedeny dosud nepublikované soubory nebo části prací zavedených i začínajících fotografů.⁷⁹ „Sešit právě z toho důvodu, protože když si fotografové začínají chystat knížku, tak si lepší do sešitu takovou jakousi první maketu,“ vysvětluje volbu formátu Procházka. Fotosešit je pro něj opravdovou *autorskou záležitostí*.

První díl *Spouště* je věnovaný souboru českého fotografa, teoretika, publicisty a pedagoga **Josefa Mouchy**. Publikace nese název *Doličné okamžiky*⁸⁰ a představuje Mouchovy fotografie ze sedmdesátých a osmdesátých let minulého století, v nichž dokumentuje vizualitu tehdejší doby socialismu.⁸¹ Grafická úprava *Spouště 001* se stala

⁷⁶ <https://www.mushroomonthewalk.com/>.

⁷⁷ V této kapitole budu vycházet z osobního rozhovoru s Richardem Procházkou ze dne 21. března 2023, viz příložený flash disk.

⁷⁸ Tuto zkratku používá ateliér *Mushroom on the Walk* běžně ve veškeré své oficiální komunikaci (a to včetně tištěné podoby ve vydaných knihách a tirážích), proto věřím, že by mělo být v pořádku používat ji i při psaní této práce.

⁷⁹ MOUCHA, Josef. *Doličné okamžiky*. Brno: Mushroom on the Walk, 2018. ISBN 978-80-907446-0-8. Str. 111.

⁸⁰ MOUCHA, Josef. *Doličné okamžiky*. Brno: Mushroom on the Walk, 2018. ISBN 978-80-907446-0-8.

⁸¹ Tamtéž, str. 109.

předlohou pro další, nadcházející díly. Fotosešit má tvrdé desky bez dalšího ochranného (nebo ozdobného) obalu, vizuál titulní strany je tištěný přímo na ně. Název série autorských sešitů i jeho konkrétní pořadové číslo mají své vlastní grafické zpracování, v podstatě takové logo nebo značku, opakující se ve všech vydáních.

Obr. 45-46: Specifickým symbolem fotosešitů *Spoušť* je háček nebo „zobáček“, který se coby společný grafický motiv opakuje v různých částech publikace.⁸²

Doličné okamžiky mají sto šestnáct stran, na kterých je k vidění přes šedesát černobílých, převážně čtvercových snímků. Knihu uvádí portrét Josefa Mouchy z osmdesátých let s drobnou popiskou komentující okolnosti jejího vzniku. Následují fotografie různých velikostí, vždy opatřené domicilem a datem svého vzniku. Vidíme na nich neznámé postavy, napůl neklidné ulice měst, útržky krajín. Těžkost a tíživost doby je předváděna jen v náznacích. Stránky jsou pečlivě číslovány (což například čtyři z pěti publikací dříve popisovaného nakladatelství *Eastern Front* nebyly). Příběhy z fotografií dopovídá Moucha v několikastránkovém autorském textu *Na vlastní pěst* v závěru souboru. Vzpomíná na dobu udavačství, své opakované snahy obhajovat se před policisty, na nafocené filmy, které mu byly zabaveny. Českou verzi střídá ta anglická – kniha je bilingvní a je určena domácím i zahraničím čtenářům. Doslov o knize a autorovi si vzal na starost editor Tomáš Hliva, poslední strany publikace jsou věnovány krátkému medailonu Josefa Mouchy a obecnému představení časopisecké série *Spoušť*. Publikaci vytiskla *Tiskárna Helbich*, kruh mých respondentů se uzavírá.

⁸² SPOUŠŤ 001 | JOSEF MOUCHA. In: *Mushroom on the Walk* [online]. Česká republika: Mushroom on the Walk, 2023 [cit. 2023-04-13]. Dostupné z: <https://www.mushroomonthewalk.com/projekty/spoust-001-josef-moucha>.

Obr. 47-50: *Doličné okamžiky/Incriminating Moments* vyšly v nákladu tří set ručně číslovaných kusů. Třicet tři dalších, sběratelských sešitů, doplňuje signovaný print autora.⁸³

V podobném duchu i skladbě se nesou také ostatní díly série. *Spoušť 002* tvoří kombinace několika děl **Gabriely Kolčavové** – české výtvarnice, která mimo své domácí prostředí působila také v Americe. Fotografie v publikaci *Cycle/Kamala/Hair Records*⁸⁴ patří mezi ty výtvarnější z jejího portfolia. Mimo fotografii přišla Kolčavová ve své tvorbě i studiích do styku také s malbou, ilustrací a grafikou. Právě tyto vlivy se nemalou měrou odráží na souborech, které můžeme vidět v druhém čísle fotosešitu *Spoušť*.

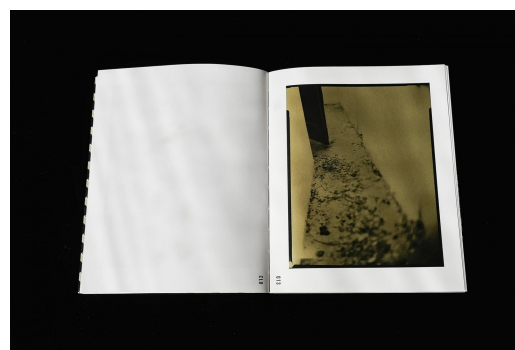
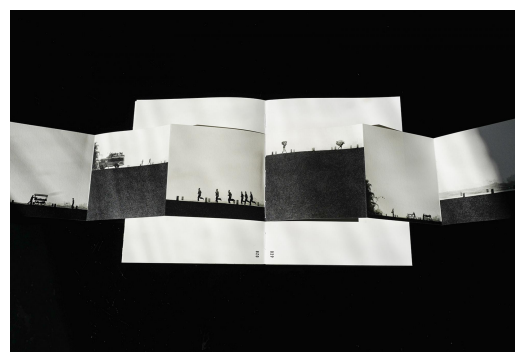
Vydání této publikace se připravovalo s ohledem na fotografický festival v Houstonu, kterého se Kolčavová měla účastnit. Dodělavky byly kvapné, ale kniha se dokončit stihla, vzpomíná Procházka. Okolnosti jí však nepřály a týden po zahájení byl festival kvůli pandemii Covid-19 uzavřen. Přes nepřízeň závěrečných okolností si Procházka výsledek této spolupráce pochvaluje: „*Gábina je z našeho pohledu ve fotce velmi výjimečná. (...) I když je ta knížka vlastně nejtěplejší ze všech, tak myslím, že je jedna z nejnabitějších.*“

⁸³ SPOUŠŤ 001 | JOSEF MOUCHA. In: *Mushroom on the Walk* [online]. Česká republika: Mushroom on the Walk, 2023 [cit. 2023-04-13]. Dostupné z: <https://www.mushroomonthewalk.com/projekty/spoust-001-josef-moucha>.

⁸⁴ KOLČAVOVÁ, Gabriela. *Cycle/Kamala/Hair Records*. Brno: Mushroom on the Walk, 2020. ISBN 978-80-907446-1-5.

Obr. 51: Gabriela Kolčavová ráda experimentuje s různými formami fotografie. Mimo klasickou černobílou fotku praktikuje také různé historické techniky.⁸⁵

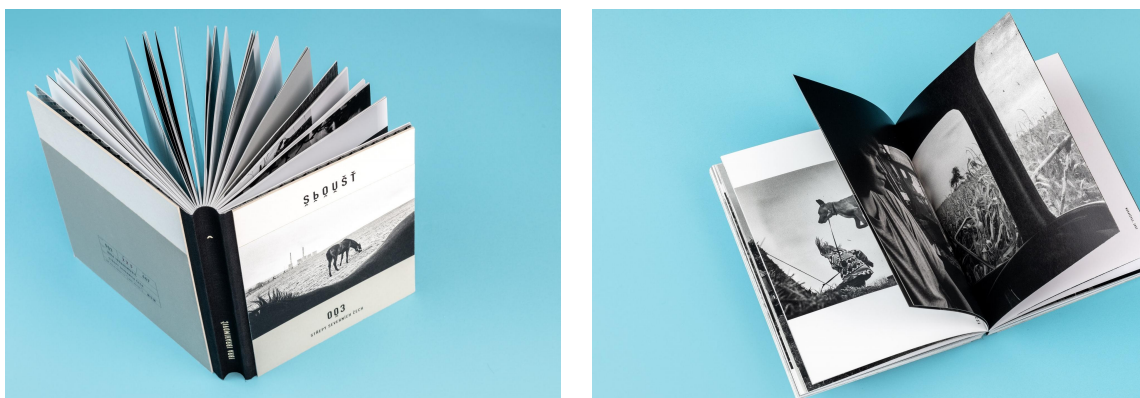
Obr. 52-54: Kromě čtyř set klasických výtisků druhého dílu fotosešitu *Spoušť* bylo zhotoveno také čtyřicet čtyři sběratelských kusů. Limitovanou edici doplňoval autorský sítotisk (obrázek vlevo).⁸⁶

⁸⁵ SPOUŠŤ 002 | GABRIELA KOLČAVOVÁ. In: *Mushroom on the Walk* [online]. Česká republika: Mushroom on the Walk, 2023 [cit. 2023-04-13]. Dostupné z: <https://www.mushroomonthewalk.com/projekty/spoust-002-gabriela-kolcavova>.

⁸⁶ SPOUŠŤ 002 | GABRIELA KOLČAVOVÁ. In: *Mushroom on the Walk* [online]. Česká republika: Mushroom on the Walk, 2023 [cit. 2023-04-13]. Dostupné z: <https://www.mushroomonthewalk.com/projekty/spoust-002-gabriela-kolcavova>.

Třetí a prozatím poslední *Spouští* jsou *Střepy severních Čech* fotografa s česko-albánskými kořeny **Ibry Ibrahimoviče**. Tento fotosešit (s celkovým počtem dvou set čtyřiceti čtyř stran, který ho činí nejobsáhlejším ze všech) je vůbec první publikací autora. Zprostředkovává jeho dlouhodobě pozorované téma – krajinu a společnost severních Čech, kam se s fotoaparátem opakovaně vydával poctivých třicet let. „*V našich končinách nenajdete fotografa-vypravěče, který by se naléhavěji věnoval jednomu tématu tak úzce provázanému s místem svého rodiště,*“ zaznívá v popisu publikace na webu ateliéru *Mushroom on the Walk*.

Ibrahimovičův černobílý, časosběrný dokument ukazuje proměny krušnohorské krajiny, často s akcentací environmentální otázky. Součástí tohoto objemného souboru je také série fotografií *Příběh sedláka Rajtera* dokumentující osud konkrétní rodiny, jejího hospodářství a snahy bojovat proti společnosti, které (především z ekologického hlediska) ohrožují jejich hospodaření. Součástí tohoto podsouboru byla také fotografie, která se v roce 2003 stala *Fotografií roku* soutěže *Czech Press Photo*.⁸⁷

Obr. 55-56: *Spoušť 003* vyšla v největším nákladu čítajícím šest set klasických a šedesát sedm sběratelských kusů. Sběratelskou edici opět doplňuje podepsaný výtisk jedné fotografie souboru.⁸⁸

⁸⁷ IBRAHIMOVIČ, Ibra. Příběh sedláka Rajtera. In: *Ibra Ibrahimovič* [online]. Česká republika, 2023 [cit. 2023-04-14]. Dostupné z: https://ibra.interneto.cz/pribeh_sedlaka_rajtera/.

⁸⁸ SPOUŠŤ 002 | GABRIELA KOLČAVOVÁ. In: *Mushroom on the Walk* [online]. Česká republika: Mushroom on the Walk, 2023 [cit. 2023-04-14]. Dostupné z: <https://www.mushroomonthewalk.com/projekty/spoust-002-gabriela-kolcavova>.

Obr. 57-58: Všechny díly fotosešitů *Spoušť* jsou tištěné stochastickým rastrem se dvěma přímými UV barvami na papír *Arctic Volume Ivory* o gramáži 150 g/m².⁸⁹ Mají pevnou vazbu s otevřeným šitím a jsou ručně číslované.⁹⁰

Publikace *Střepy severních Čech* by se dle Richarda Procházky dala označit za *monografii*. Její autor – fotograf Ibra Ibrahimovič – se tímto tématem zabýval přes třicet let a je pro něj zcela stěžejním souborem. Nejde ale o jediné fotografické odvětví, kterému se věnuje. Dalo by se proto tvrdit, že *Spoušť 003* jakožto „uzavření“ tohoto jeho obsáhlého tématu „je trošku jako monografie – aspoň na ty severní Čechy,“ nařukává téma zkoumaného pojmu Procházka.

Považovat jeden knižně vydaný soubor některého autora (nebo spíše publikaci věnující se jednomu specifickému směru jeho tvorby) za monografii je podle něj možné: „Do monografie bych klidně zařadil i knížku autora, který bude mít třeba tři různá témata – například válku, divadlo a sport (...). Pak chápu, že bude mít vlastně tři monografie,“ popisuje Procházka. Dodává ale také, že monografii primárně považuje za jakési „best of“ daného autora. Každý to ale může vnímat jinak – pro někoho budou monografie všechny knihy na různá témata, které jeden autor vydá. Pro jiného bude monografií až jejich společné uvedení v jedné souhrnné publikaci, ve které se objeví všechny tyto soubory, ale v užším výběru.

Knižní produkty studia *MOW* považuje každopádně za publikace *autorské*. Aby se knize mohlo říkat autorská, není podle Procházky vůbec nutné, aby byl tvůrce jejího obsahu zároveň autorem všech jejích dalších částí. Ba naopak – tak jako mnoho dalších

⁸⁹ SPOUŠŤ 002 | GABRIELA KOLČAVOVÁ. In: *Mushroom on the Walk* [online]. Česká republika: Mushroom on the Walk, 2023 [cit. 2023-04-14]. Dostupné z: <https://www.mushroomonthewalk.com/projekty/spoust-002-gabriela-kolcavova>.

⁹⁰ SPOUŠŤ 003 | IBRA IBRAHIMOVIČ | STŘEPY SEVERNÍCH ČECH. In: *Mushroom on the Walk* [online]. Česká republika: Mushroom on the Walk, 2023 [cit. 2023-04-14]. Dostupné z: <https://www.mushroomonthewalk.com/projekty/spoust-003-ibra-ibrahimovic-strepy-severnich-cech>.

profesionálů, i on má za to, že vpustit do tvorby fotografické publikace někoho dalšího je žádané. Zmiňuje v tomto ohledu pořekadlo svého dlouholetého přítele a fotografa Vojtěcha V. Slámy: „Autorům jejich fotky do rukou nepatří, když chtějí dělat knížku – a já si myslím, že je na tom hodně pravdy.“ Především z hlediska výběru fotografií. „Častokrát přijde autor se souborem, jehož součástí je fotka, kterou považuje za zcela ústřední. Při skládání snímků dohromady to ale vůbec nesedí, hledá se, co je špatně. Pak se ta jedna ‚nejzásadnější‘ fotografie, autorův ‚poklad‘ vyhodí a najednou to celé funguje,“ popisuje Procházka. Sám autor by se však snímku těžko vzdával, je na něj příliš fixovaný.

Posuzování autorských knih podle míry, kolik toho na ní tvůrce vlastnoručně „zautořil“, je podle Richarda Procházky nesmyslné. „Pro mě to jsou obě autorské knížky. Jestli k tomu autor přistoupí tak, že si tu knížku udělá sám doma, no tak... Není to můj autorská knížka nebo víc autorská knížka než ta, kde si někdo nafotí soubor, přijde někam do vydavatelství a tam mu řeknou ‚hele, máme grafika, máme editora, máme všechno‘.“ Honba za titulem „absolutního autora“ mu přijde zbytečná (a já s ním vřele souhlasím).

Příkladem zajímavé autorské knížky je pro Richarda Procházku publikace **Chiméra** fotografky **Vladimíry Kotry**. Knihu mladé absolventky Institutu tvůrčí fotografie v Opavě vydalo studio *Mushroom on the Walk* v roce 2020. Publikace byla původně zamýšlena jako maketa pro festival fotografických knih, kterého se Kotra plánovala zúčastnit. V případě dobrého umístění se publikace v soutěži bylo možné vyhrát oficiální vydání této knihy.

*Chiméra*⁹¹ je fotografická publikace reflektující proces proměny muže v ženu. Její ústřední (a jedinou) postavou je Gabi – transsexuálka, která se na stránkách knihy plně otevírá ve své osobní zpovědi. V knize se objevují její portréty, zátiší z jejího bytu a momentky z procesu přeměny, které Vladimíra Kotra pořídila v průběhu let 2014-2016. Mimo rozličný fotografický materiál je součástí publikace také několik zásadních textů. Jejich autorkou je Gabi. Rozebírá v nich svůj proces uvědomění, pocity i hořkou historii. Texty jsou až extrémně upřímné, nebojí se v nich sdílet své dávné i současné úchylinky, rodinné neshody nebo fakt, že se narodila jako „záračné dítě“ (jehož mozek byl natolik vyvinutý, že v první třídě rozuměla složitým mechanismům jaderných zbraní a astrofyzice) a jak frustrující pocit to byl, když jí nikdo z okolí nerozuměl. Kromě souvislých textů jsou součástí knihy také Gabiny krátké postřehy a myšlenky (původně v podobě statusů na sociálních sítích) – vždy ve společnosti žlutých, poloprůhledných, skládacích stránek, na kterých jsou k vidění (pravděpodobně) Gabiny autoportréty. Knihu uzavírá děkovný epilog

---

⁹¹ KOTRA, Vladimíra. *Chiméra*. Brno: Mushroom on the Walk, 2020. ISBN 978-80-907446-2-2.

Vladimíry Kotry, ve kterém popisuje spolupráci, která se vyvinula v přátelství, a komentuje osud, jež se hrdince jejího dokumentu přihodil.

Obr. 59-62: *Chiméra* je první a dosud jedinou publikací Vladimíry Kotry. Jde o intimní, skrz fotografie i texty předávanou zprávu, která je vyvrcholením autorčiny dvouleté dokumentární tvorby tohoto souboru.⁹²

Přebal knihy tvoří tvrdý, stříbrný karton. Je na něm vyražený kruh, název publikace a jméno autorky. Kniha je zabalená do žlutého průhledného plastového obalu. I na něm je vytištěný kruh, na jeho hřbetu pak opět jméno autorky a název. Uvnitř knihy jsou použity tři různé druhy papírů. Zajímavým doplňkem je kapsa v závěru knihy, ve které je několik volně ložených fotografií z osobního archivu Gabi z dob jejího dětství a dospívání. Kniha je vázána šitou vazbou s otevřeným hřbetem, díky čemuž se pohodlně otevírá.

Téměř celou podobu a zpracování publikace si navrhla Vladimíra Kotra sama, prozrazuje Procházka. Měla jasnou představu, mnoho grafických přídavek z jeho strany vlastně neproběhlo – maximálně výběr písma a skládání po stránkách, popisuje. Maketa se na festivalu nakonec neumístila. *Chiméra* měla i přesto úspěch, a tak se studio *MOW* rozhodlo ji vydat. Vzniklo celkem tři sta kusů výtisků – dvě stě čtyřicet v češtině, šedesát v angličtině.

⁹² CHIMÉRA | VLADIMÍRA KOTRA. In: *Mushroom on the Walk* [online]. Česká republika: Mushroom on the Walk, 2023 [cit. 2023-04-15]. Dostupné z: <https://www.mushroomonthewalk.com/projekty/chimera-vladimira-kotra>.

Obr. 63: Přebal *Chiméry* je složený ze dvou částí. Jednou jsou tvrdé desky knihy, druhou žlutý, průhledný obal na nich. Na desce i obalu přední strany se opakuje motiv kruhu s písmeny X a Y. Kombinací těchto dvou objektů vzniká nenápadná narážka na mužské a ženské chromozomy – téma, které je pro publikaci určující.⁹³

Někteří autoři (jako třeba Vladimír Kotra) mají o podobě a formátu své budoucí fotoknihy jasno. Mají připravený obsah, texty i nápady na řemeslné zpracování. Grafické studio pak v podstatě vytváří knížku na zakázku a stará se o to, aby byl výsledek čistý a bez chyb. Skoro jako by se dělalo podle makety, vysvětluje Procházka. Jindy je formát daný – publikace je součástí řady, která má již zavedený vizuální styl. Není potřeba nic vymýšlet, obsah se nanejvýš pro tyto potřeby upraví (příkladem jsou fotosešity *Spoušť*). Třetí variantou je publikace, o jejíž podobě nemá autor nejmenší zdání a vytváří celý její obsahový i vizuální koncept společně s grafickým ateliérem postupně krok za krokem. Příkladem takové spolupráce je fotokniha *Klimpl*⁹⁴ – prozatím poslední nezmíněný počín studia *MOW*, které publikaci připravilo i vydalo.

Monografii Petra Klimpla tvoří několik cyklů černobílých fotografií. Převažující portréty „obyčejných lidí“ doplňují momentky z ulic Brna a Kroměříže. Nejčastějším motivem ale zůstává člověk a činnost, které se věnuje. Kniha je rozdělená do osmi kapitol. Některé snímky jsou akcentované na celou stranu či dvoustranu, většina fotografií ale zabírá ani ne polovinu stránky a je ohraničena tenkým, černým rámečkem. Všechny fotografie jsou opatřeny rokem a místem svého vzniku. Některé snímky mají navíc v popisu název cyklu,

⁹³ CHIMÉRA | VLADIMÍRA KOTRA. In: *Mushroom on the Walk* [online]. Česká republika: Mushroom on the Walk, 2023 [cit. 2023-04-15]. Dostupné z: <https://www.mushroomonthewalk.com/projekty/chimera-vladimira-kotra>.

⁹⁴ KLIMPL, Petr a Josef MOUCHA. *Klimpl*. Brno: Mushroom on the Walk & RIXARD, 2021. ISBN 978-80-907446-4-6.

ze kterého pochází, není to však pravidlem. Kapitoly nenesou žádné názvy, fotografie jsou řazeny spíše systematicky podle tématu, které z nich můžeme vyčíst (portréty učitelů, street momentka, pionýři a podobně). Součástí knihy jsou také texty Josefa Mouchy a Antonína Dufka, reflektující život a dílo Petra Klimpla – lékaře psychoterapeuta, který dokumentoval své okolí bez větších příkras.

Obr. 64: Publikace *Klimpl* má sto sedmdesát sedm stran.

Je zabalená do desek z tvrdého kartonu a je kompletně černobílá.⁹⁵

⁹⁵ PETR KLIMPL. In: *Mushroom on the Walk* [online]. Česká republika: Mushroom on the Walk, 2023 [cit. 2023-04-17]. Dostupné z: <https://www.mushroomonthewalk.com/projekty/petr-klimpl>.

ZÁVĚR

Jak bylo v této práci řečeno již mnohokrát, pohledů na to, co je *monografie*, *autorská kniha* nebo *fotokniha* je nespočet. Různí se odpovědi v encyklopediích a slovnících, o to spíš se pak různí názory laiků i profesionálů z praxe. Ten, kdo s těmito pojmy při své profesi pracuje, je má zaužívané určitým způsobem k řemeslu a konkrétnímu prostředí, ve kterém působí.

Mezi mými respondenty panoval převážně názor, že *monografie* je jakýmsi souhrnným dílem jednoho autora. Pod tímto názvem se jim vybaví větší, obsáhlá kniha, která prezentuje tvorbu daného fotografa. Nemusí však nutně jít o komplexní průřez jeho tvorbou, jak uvedl jeden z mých respondentů Richard Procházka. Za monografii by dle něj bylo možné označit také knihu, která se podrobně věnuje jednomu z více stěžejních témat autora. A já souhlasím. Odborná definice v úvodu této práce popsala monografii jako knihu, která spleťtým způsobem vyčerpává jeden specifický motiv. Tímto motivem může být dle mého konkrétní soubor nebo téma, kterému se fotograf ve své tvorbě věnuje. Z popsaných titulů bych jako příklady uvedla Jiráskova *Auta* nebo Ibrahimovičovy *Střepy severních Čech*. Obě publikace reflektují dlouhodobý zájem autora o určitý motiv, stejně tak jako jeho pečlivé a vyčerpávající (v dobrém slova smyslu) zpracování.

Bylo-li by pro někoho nutné, aby se v knize oběvovalo více souborů jednoho autora, aby jí uměl říkat *monografie*, zvolila bych jako příklad publikaci *Circles* Báry Prášilové. Nejedná se sice o svazek obrovských rozměrů, kniha v sobě však ukrývá několik různých autorčiných prací a je jakýmsi průřezem její dosavadní tvorby. Publikace není rozdělena do kapitol po jednotlivých obdobích, jak tomu bývá často zvykem. Fotografie z různých souborů se libovolně prolínají, kniha je *autorsky* zpracovaná do zajímavé formy i designu. Je za mě zároveň i příkladem vyvracející názor, že monografie bývá často fádni a nezábavná. Ve vícero případech se stalo, že respondenti vnímali situaci *autorské knihy* a *monografie* za takové „buď, a nebo.“ Já mám však za to, že tyto dva světy je možné libovolně propojit – ať už se za monografii rozhodneme považovat vyčerpávající, všeobjímající výčet děl jednoho autora, nebo zkrátka každou knihu, která se zabývá pouze jeho tvorbou.

Cílem této práce bylo představit *možné* definice a názory na některé pojmy, se kterými se pro mě pojí současná česká fotografická kniha. Skrze respondenty různých profesí jsem se snažila přiblížit proces přípravy a vzniku fotoknihy, vlastními observacemi jsem jimi představená díla popsala do bližších detailů. Většina našich představ o *autorské knize* a *fotoknize* se shodovala. *Monografii* jsme každý chápali trochu jiným způsobem, shodli jsme

se však na tom, že žádná představa nebo formulace není víc správná než druhá. Každá mince má totiž dvě strany. A taková hrací kostka dokonce šest. Umění (a stejně tak fotografie) má především podněcovat k *dialogu*. Byla by škoda se o tuto možnost připravit.

SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ

Knižní zdroje

ČIHÁK, Jan. *A Few Stones*. London: Eastern Front, 2010. ISBN 978-0-9565808-0-1.

FRANCOVÁ, Sylva. Fotografické knihy – Médium pro prezentaci fotografických projektů. In: *Fotografie + / = Umění: Antologie textů studentů doktorského studijního programu oboru Vizuální komunikace na Fakultě umění a designu Univerzity Jana Evangelisty Purkyně v Ústí nad Labem, kteří se ve své tvorbě věnují fotografii nebo příbuznému druhu technického obrazu*. Ústí nad Labem: Univerzita Jana Evangelisty Purkyně v Ústí nad Labem, 2014, str. 12-24. ISBN 978-80-7414-731-9.

HLAVATÁ, Eva. *Terminologický slovník: informační prameny*. Praha: ÚVTEI, 1979. Terminologie informatiky.

HOROVÁ, Anděla, ed. *Nová encyklopedie českého výtvarného umění: A–M*. Praha: Academia, nakladatelství Akademie věd České republiky, 1995. ISBN 80-200-0521-8.

IBRAHIMOVIČ, Ibra. *Střepy severních Čech*. Brno: Mushroom on the Walk, 2022. ISBN 978-80-907446-3-9.

JIRÁSEK, Václav. *Auta*. Praha: ArtMap & Eastern Front, 2019. ISBN 978-80-906599-6-4.

JIRÁSEK, Václav. *Infekce*. Praha: Vysoká škola uměleckoprůmyslová v Praze & Eastern Front, 2021. ISBN 978-80-88308-27-0.

KLIMPL, Petr a Josef MOUCHA. *Klimpl*. Brno: Mushroom on the Walk & RIXARD, 2021. ISBN 978-80-907446-4-6.

KOLČAVOVÁ, Gabriela. *Cycle/Kamala/Hair Records*. Brno: Mushroom on the Walk, 2020. ISBN 978-80-907446-1-5.

KOTRA, Vladimíra. *Chiméra*. Brno: Mushroom on the Walk, 2020. ISBN 978-80-907446-2-2.

KOTZMANNOVÁ, Alena. *Cyclone*. London: Eastern Front, 2012. ISBN 978-0-9565808-2-5.

KOTZMANNOVÁ, Alena. *Pokus o znovunalezení skutečnosti*. Hradec Králové: Galerie moderního umění & Eastern Front, 2021. ISBN 978-80-87605-45-5.

KRAUS, Jiří. *Nový akademický slovník cizích slov A-Ž*. Praha: Academia, nakladatelství Akademie věd České republiky, 2005. ISBN 80-200-1351-2.

MOUCHA, Josef. *Doličné okamžiky*. Brno: Mushroom on the Walk, 2018. ISBN 978-80-907446-0-8.

PARR, Martin a Gerry BADGER. *The Photobook: A History, Vol. 1*. London: Phaidon Press, 2004. ISBN 0714842850.

PARR, Martin a Gerry BADGER. *The Photobook: A History, Vol. 2*. London: Phaidon Press, 2006. ISBN 0714844330.

PLEŠTILOVÁ, Anna a Lucie ROHANOVÁ. *Na konci byla kniha: Anna Pleštilová a Lucie Rohanová o autorských knihách*. Praha: Vysoká škola uměleckoprůmyslová v Praze, 2020. Post Scriptum (UMPRUM). ISBN 978-80-88308-15-7.

PRÁŠILOVÁ, Bára. *Circles*. Praha: PositiF, 2022. ISBN 978-80-87407-38-7.

VALOCH, Jiří. Autorské knihy a já. In: *Listování: Moderní knižní kultura ve sbírkách Muzea umění Olomouc*. Olomouc: Muzeum umění Olomouc, 2009, str. 144-149. ISBN 978-80-87149-25-6.

VALOCH, Jiří. *Whatever: Výběr z textů 1966-1989*. Druhé rozšířené vydání. Brno: Moravská galerie v Brně, 2020, s. 124-128. ISBN 978-80-7027-335-7.

Internetové zdroje

Alena Kotzmannová [online]. Česká republika, 2023 [cit. 2023-04-05]. Dostupné z: <https://kotzmannova.cz/>.

Aperture [online]. New York: Aperture Foundation, 2023 [cit. 2023-01-25]. Dostupné z: <https://aperture.org/>.

Bára Prášilová [online]. [cit. 2023-02-22]. Dostupné z: <https://www.baraprasilova.com/>.

Czech Grand Design [online]. Praha, 2019 [cit. 2023-02-13]. Dostupné z: <http://www.czechgranddesign.cz/>.

Eastern Front: An independent art publisher [online]. London: Eastern Front, 2023 [cit. 2023-04-12]. Dostupné z: <https://easternfront.org.uk/cs/>.

Hasselblad [online]. Göteborg, 2023 [cit. 2023-02-22]. Dostupné z: <https://www.hasselblad.com/>.

Ibra Ibrahimovič [online]. Česká republika, 2023 [cit. 2023-04-14]. Dostupné z: <https://ibra.internet.cz/>.

Mushroom on the Walk [online]. Česká republika: Mushroom on the Walk, 2023 [cit. 2023-04-13]. Dostupné z: <https://www.mushroomonthewalk.com/>.

Památník národního písemnictví [online]. Česká republika, 2023 [cit. 2023-02-09]. Dostupné z: <https://pamatniknarodnihopisemnictvi.cz/>.

Papírákniha.info: Informační server o autorské knize a Paper Artu [online]. Česká republika, 2020 [cit. 2023-01-22]. Dostupné z: <https://www.papirakniha.info/>.

PositiF [online]. Praha: Nakladatelství PositiF, 2022 [cit. 2023-02-23]. Dostupné z: <https://www.positif.cz/>.

Společnost Jindřicha Chalupeckého [online]. Česká republika: Společnost Jindřicha Chalupeckého, 2023 [cit. 2023-04-05]. Dostupné z: <https://www.sjch.cz/cena-jindricha-chalupeckeho/>.

VOCELKA, Tomáš. Fotka s rybičkou je reálná, bylo těžké udržet vodu v náruči, říká fotografka. In: *Aktuálně.cz* [online]. Česká republika: Economia, 2023, 8.10.2022 [cit. 2023-02-21]. Dostupné z: <https://magazin.aktualne.cz/foto/bara-prasilova-ukazky-z-fotograficke-knihy-circles/r~d7048306196511edba63ac1f6b220ee8/>.

SEZNAM OBRÁZKŮ

Obr. 1: Felix Kolmer – Slib. In: *PositiF* [online]. Praha: Nakladatelství PositiF, 2022 [cit. 2023-02-11]. Dostupné z:

<https://www.positif.cz/obchod/kniha-knihy/felix-kolmer-slib-libor-fojtik-fotografie/>.

Obr. 2: Felix Kolmer – Slib. In: *PositiF* [online]. Praha: Nakladatelství PositiF, 2022 [cit. 2023-02-11]. Dostupné z:

<https://www.positif.cz/obchod/kniha-knihy/felix-kolmer-slib-libor-fojtik-fotografie/>.

Obr. 3: Hranice lásky. In: *Nakladatelství wo-men* [online]. Praha: nakladatelství wo-men, 2023 [cit. 2023-02-11]. Dostupné z: <https://eshop.by-wo-men.com/hranice-lasky/>.

Obr. 4: Hranice lásky. In: *Nakladatelství wo-men* [online]. Praha: nakladatelství wo-men, 2023 [cit. 2023-02-11]. Dostupné z: <https://eshop.by-wo-men.com/hranice-lasky/>.

Obr. 5: Infekce 2001-2021 – Václav Jirásek. In: *ArtMap knihkupectví* [online]. Praha: ArtMap, 2023 [cit. 2023-02-11]. Dostupné z:

<https://knihy.artmap.cz/en/infekce-2001-2021----vaclav-jirasek-2/>.

Obr. 6: Infekce 2001-2021 – Václav Jirásek. In: *ArtMap knihkupectví* [online]. Praha: ArtMap, 2023 [cit. 2023-02-11]. Dostupné z:

<https://knihy.artmap.cz/en/infekce-2001-2021----vaclav-jirasek-2/>.

Obr. 7: Bára Prášilová: Untitled #3, 2011. In: *Picture This* [online]. Stockholm, 2023 [cit. 2023-02-13]. Dostupné z:

<https://picturethis.art/en/product/1810/bara-prasilova-untitled-1-2011>.

Obr. 8: PRÁŠILOVÁ, Bára. #Untitled 1: Tanec Praha. In: *Bára Prášilová* [online]. [cit. 2023-02-22]. Dostupné z:

<https://www.baraprasilova.com/tanecpraha/aewz5r8gpy5vq3rcfrbwqivfqt3die>.

Obr. 9: PRÁŠILOVÁ, Bára. Tanec Praha. In: Bára Prášilová [online]. [cit. 2023-02-22]. Dostupné z: <https://www.baraprasilova.com/tanecpraha/83ps2fu5bskj5q2pn0e5qknwddxnt1>.

Obr. 10: PRÁŠILOVÁ, Bára. Untitled, From the Series Evolve, 2014. *Bára Prášilová* [online]. [cit. 2023-02-22]. Dostupné z: <https://www.baraprasilova.com/artworks#/untitled-1-from-the-series-evolve-2014/>.

Obr. 11: PRÁŠILOVÁ, Bára. On and On (2021), From the Series Circles. In: *Bára Prášilová* [online]. [cit. 2023-02-22]. Dostupné z: <https://www.baraprasilova.com/artworks#/on-and-on-2021/>.

Obr. 12: PRÁŠILOVÁ, Bára. Untitled (2021), From the Series Circles. In: *Bára Prášilová* [online]. [cit. 2023-02-22]. Dostupné z: <https://www.baraprasilova.com/artworks#/untitled-2021-from-the-series-circles/>.

Obr. 13: PRÁŠILOVÁ, Bára. Touching (2021), From the Series Circles. In: *Bára Prášilová* [online]. [cit. 2023-02-22]. Dostupné z: <https://www.baraprasilova.com/artworks#/touching-2021-from-the-series-circles/>.

Obr. 14: PRÁŠILOVÁ, Bára. The Weight (2021), From the Series Circles. In: *Bára Prášilová* [online]. [cit. 2023-02-22]. Dostupné z: <https://www.baraprasilova.com/artworks#/the-weight-2021-from-the-series-circles/>.

Obr. 15: PRÁŠILOVÁ, Bára. Cake. In: *CZECHDESIGN* [online]. Praha: CZECHDESIGN, 2023 [cit. 2023-02-22]. Dostupné z: <https://www.czechdesign.cz/temata-a-rubriky/ceska-fotografka-se-pysni-svetovym-uspechem-jeji-plakat-je-k-dostani-v-obchode-ikea-po-celem-svet>.

Obr. 16: *Studio M Nedvěd Works* [online]. Praha, 2022 [cit. 2023-02-23]. Dostupné z: <https://mnmnmnmn.studio/>.

Obr. 17: *Studio M Nedvěd Works* [online]. Praha, 2022 [cit. 2023-02-23]. Dostupné z: <https://mnmnmnmn.studio/>.

Obr. 18: Bára Prášilová Circles. In: *PositiF* [online]. Praha: Nakladatelství PositiF, 2022 [cit. 2023-02-23]. Dostupné z:

<https://www.positif.cz/obchod/kniha-knihy/bara-prasilova-circles/>.

Obr. 19: *Studio M Nedvěd Works* [online]. Praha, 2022 [cit. 2023-02-23]. Dostupné z: <https://mnmnmnmn.studio/>.

Obr. 20: *Studio M Nedvěd Works* [online]. Praha, 2022 [cit. 2023-02-23]. Dostupné z: <https://mnmnmnmn.studio/>.

Obr. 21: Kniha Circles od Báry Prášilové. In: *FotoŠkoda* [online]. Praha, 2023 [cit. 2023-02-23]. Dostupné z:

<https://www.fotoskoda.cz/3847-circles-bary-prasilove-beseda-s-autorkou-a-krest-knihy/>.

Obr. 22: A Few Stones. In: *Eastern Front* [online]. London: Eastern Front, 2023 [cit. 2023-04-04]. Dostupné z: <https://easternfront.org.uk/cs/books/a-few-stones/>.

Obr. 23: Cyclone. In: *Eastern Front* [online]. London: Eastern Front, 2023 [cit. 2023-04-05]. Dostupné z: <https://easternfront.org.uk/cs/books/cyclone/>.

Obr. 24: Cyclone. In: *Eastern Front* [online]. London: Eastern Front, 2023 [cit. 2023-04-05]. Dostupné z: <https://easternfront.org.uk/cs/books/cyclone/>.

Obr. 25: Cars. In: *Eastern Front* [online]. London: Eastern Front, 2023 [cit. 2023-04-09]. Dostupné z: <https://easternfront.org.uk/cs/books/cars/>.

Obr. 26: Cars. In: *Eastern Front* [online]. London: Eastern Front, 2023 [cit. 2023-04-09]. Dostupné z: <https://easternfront.org.uk/cs/books/cars/>.

Obr. 27: Cars. In: *Eastern Front* [online]. London: Eastern Front, 2023 [cit. 2023-04-09]. Dostupné z: <https://easternfront.org.uk/cs/books/cars/>.

Obr. 28: Cars. In: *Eastern Front* [online]. London: Eastern Front, 2023 [cit. 2023-04-09]. Dostupné z: <https://easternfront.org.uk/cs/books/cars/>.

Obr. 29: Cars. In: *Eastern Front* [online]. London: Eastern Front, 2023 [cit. 2023-04-09].

Dostupné z: <https://easternfront.org.uk/cs/books/cars/>.

Obr. 30: Cars. In: *Eastern Front* [online]. London: Eastern Front, 2023 [cit. 2023-04-09].

Dostupné z: <https://easternfront.org.uk/cs/books/cars/>.

Obr. 31: Cars. In: *Eastern Front* [online]. London: Eastern Front, 2023 [cit. 2023-04-09].

Dostupné z: <https://easternfront.org.uk/cs/books/cars/>.

Obr. 32: Cars. In: *Eastern Front* [online]. London: Eastern Front, 2023 [cit. 2023-04-09].

Dostupné z: <https://easternfront.org.uk/cs/books/cars/>.

Obr. 33: Cars. In: *Eastern Front* [online]. London: Eastern Front, 2023 [cit. 2023-04-09].

Dostupné z: <https://easternfront.org.uk/cs/books/cars/>.

Obr. 34: Cars. In: *Eastern Front* [online]. London: Eastern Front, 2023 [cit. 2023-04-09].

Dostupné z: <https://easternfront.org.uk/cs/books/cars/>.

Obr. 35: Cars. In: *Eastern Front* [online]. London: Eastern Front, 2023 [cit. 2023-04-09].

Dostupné z: <https://easternfront.org.uk/cs/books/cars/>.

Obr. 36: Cars. In: *Eastern Front* [online]. London: Eastern Front, 2023 [cit. 2023-04-09].

Dostupné z: <https://easternfront.org.uk/cs/books/cars/>.

Obr. 37: Pokus o znovunalezení skutečnosti – Alena Kotzmannová. In: *ArtMap knihkupectví*

[online]. Praha: ArtMap, 2023 [cit. 2023-04-12]. Dostupné z:

<https://knihy.artmap.cz/pokus-o-znovunalezeni-skutecnosti---alena-kotzmannova/>.

Obr. 38: Pokus o znovunalezení skutečnosti – Alena Kotzmannová. In: *ArtMap knihkupectví*

[online]. Praha: ArtMap, 2023 [cit. 2023-04-12]. Dostupné z:

<https://knihy.artmap.cz/pokus-o-znovunalezeni-skutecnosti---alena-kotzmannova/>.

Obr. 39: Nominace Nejkrásnější české knihy roku 2021 (kategorie Bibliofilie a autorské práce). In: *Alena Kotzmannová* [online]. Česká republika, 2023 [cit. 2023-04-12]. Dostupné z: <https://kotzmannova.cz/>.

Obr. 40: Připravujeme: Václav Jirásek, Infekce. In: *Eastern Front* [online]. London: Eastern Front, 2023 [cit. 2023-04-12]. Dostupné z: <https://easternfront.org.uk/cs/>.

Obr. 41: Infekce: Autorská série fotografií v plastovém obalu, 2001–2021. In: *PageFive* [online]. Praha: PageFive, 2023 [cit. 2023-04-12]. Dostupné z: <https://www.pagefive.com/product/23509-infekce>.

Obr. 42: Infekce: Autorská série fotografií v plastovém obalu, 2001–2021. In: *PageFive* [online]. Praha: PageFive, 2023 [cit. 2023-04-12]. Dostupné z: <https://www.pagefive.com/product/23509-infekce>.

Obr. 43: Alec Soth & Brad Zellar – Michigan. In: *PhotoBook Journal: The Contemporary Photobook Magazine* [online]. California, 2023 [cit. 2023-04-12]. Dostupné z: <https://photobookjournal.com/2015/03/14/alec-soth-brad-zellar-michigan/>.

Obr. 44: Alec Soth & Brad Zellar – Michigan. In: *PhotoBook Journal: The Contemporary Photobook Magazine* [online]. California, 2023 [cit. 2023-04-12]. Dostupné z: <https://photobookjournal.com/2015/03/14/alec-soth-brad-zellar-michigan/>.

Obr. 45: SPOUŠŤ 001 | JOSEF MOUCHA. In: *Mushroom on the Walk* [online]. Česká republika: Mushroom on the Walk, 2023 [cit. 2023-04-13]. Dostupné z: <https://www.mushroomonthewalk.com/projekty/spoust-001-josef-moucha>.

Obr. 46: SPOUŠŤ 001 | JOSEF MOUCHA. In: *Mushroom on the Walk* [online]. Česká republika: Mushroom on the Walk, 2023 [cit. 2023-04-13]. Dostupné z: <https://www.mushroomonthewalk.com/projekty/spoust-001-josef-moucha>.

Obr. 47: SPOUŠŤ 001 | JOSEF MOUCHA. In: *Mushroom on the Walk* [online]. Česká republika: Mushroom on the Walk, 2023 [cit. 2023-04-13]. Dostupné z: <https://www.mushroomonthewalk.com/projekty/spoust-001-josef-moucha>.

Obr. 48: SPOUŠŤ 001 | JOSEF MOUCHA. In: *Mushroom on the Walk* [online]. Česká republika: Mushroom on the Walk, 2023 [cit. 2023-04-13]. Dostupné z: <https://www.mushroomonthewalk.com/projekty/spoust-001-josef-moucha>.

Obr. 49: SPOUŠŤ 001 | JOSEF MOUCHA. In: *Mushroom on the Walk* [online]. Česká republika: Mushroom on the Walk, 2023 [cit. 2023-04-13]. Dostupné z: <https://www.mushroomonthewalk.com/projekty/spoust-001-josef-moucha>.

Obr. 50: SPOUŠŤ 001 | JOSEF MOUCHA. In: *Mushroom on the Walk* [online]. Česká republika: Mushroom on the Walk, 2023 [cit. 2023-04-13]. Dostupné z: <https://www.mushroomonthewalk.com/projekty/spoust-001-josef-moucha>.

Obr. 51: SPOUŠŤ 002 | GABRIELA KOLČAVOVÁ. In: *Mushroom on the Walk* [online]. Česká republika: Mushroom on the Walk, 2023 [cit. 2023-04-13]. Dostupné z: <https://www.mushroomonthewalk.com/projekty/spoust-002-gabriela-kolcavova>.

Obr. 52: SPOUŠŤ 002 | GABRIELA KOLČAVOVÁ. In: *Mushroom on the Walk* [online]. Česká republika: Mushroom on the Walk, 2023 [cit. 2023-04-13]. Dostupné z: <https://www.mushroomonthewalk.com/projekty/spoust-002-gabriela-kolcavova>.

Obr. 53: SPOUŠŤ 002 | GABRIELA KOLČAVOVÁ. In: *Mushroom on the Walk* [online]. Česká republika: Mushroom on the Walk, 2023 [cit. 2023-04-13]. Dostupné z: <https://www.mushroomonthewalk.com/projekty/spoust-002-gabriela-kolcavova>.

Obr. 54: SPOUŠŤ 002 | GABRIELA KOLČAVOVÁ. In: *Mushroom on the Walk* [online]. Česká republika: Mushroom on the Walk, 2023 [cit. 2023-04-13]. Dostupné z: <https://www.mushroomonthewalk.com/projekty/spoust-002-gabriela-kolcavova>.

Obr. 55: SPOUŠŤ 003 | IBRA IBRAHIMOVÍČ | STŘEPY SEVERNÍCH ČECH. In: *Mushroom on the Walk* [online]. Česká republika: Mushroom on the Walk, 2023 [cit. 2023-04-14]. Dostupné z: <https://www.mushroomonthewalk.com/projekty/spoust-003-ibra-ibrahimovic-strepy-severnic-h-cech>.

Obr. 56: SPOUŠŤ 003 | IBRA IBRAHIMOVÍČ | STŘEPY SEVERNÍCH ČECH. In: *Mushroom on the Walk* [online]. Česká republika: Mushroom on the Walk, 2023 [cit. 2023-04-14]. Dostupné z: <https://www.mushroomonthewalk.com/projekty/spoust-003-ibra-ibrahimovic-strepy-severnic-h-cech>.

Obr. 57: SPOUŠŤ 003 | IBRA IBRAHIMOVÍČ | STŘEPY SEVERNÍCH ČECH. In: *Mushroom on the Walk* [online]. Česká republika: Mushroom on the Walk, 2023 [cit. 2023-04-14]. Dostupné z: <https://www.mushroomonthewalk.com/projekty/spoust-003-ibra-ibrahimovic-strepy-severnic-h-cech>.

Obr. 58: SPOUŠŤ 003 | IBRA IBRAHIMOVÍČ | STŘEPY SEVERNÍCH ČECH. In: *Mushroom on the Walk* [online]. Česká republika: Mushroom on the Walk, 2023 [cit. 2023-04-14]. Dostupné z: <https://www.mushroomonthewalk.com/projekty/spoust-003-ibra-ibrahimovic-strepy-severnic-h-cech>.

Obr. 59: CHIMÉRA | VLADIMÍRA KOTRA. In: *Mushroom on the Walk* [online]. Česká republika: Mushroom on the Walk, 2023 [cit. 2023-04-15]. Dostupné z: <https://www.mushroomonthewalk.com/projekty/chimera-vladimira-kotra>.

Obr. 60: CHIMÉRA | VLADIMÍRA KOTRA. In: *Mushroom on the Walk* [online]. Česká republika: Mushroom on the Walk, 2023 [cit. 2023-04-15]. Dostupné z: <https://www.mushroomonthewalk.com/projekty/chimera-vladimira-kotra>.

Obr. 61: CHIMÉRA | VLADIMÍRA KOTRA. In: *Mushroom on the Walk* [online]. Česká republika: Mushroom on the Walk, 2023 [cit. 2023-04-15]. Dostupné z: <https://www.mushroomonthewalk.com/projekty/chimera-vladimira-kotra>.

Obr. 62: CHIMÉRA | VLADIMÍRA KOTRA. In: *Mushroom on the Walk* [online]. Česká republika: Mushroom on the Walk, 2023 [cit. 2023-04-15]. Dostupné z: <https://www.mushroomonthewalk.com/projekty/chimera-vladimira-kotra>.

Obr. 63: CHIMÉRA | VLADIMÍRA KOTRA. In: *Mushroom on the Walk* [online]. Česká republika: Mushroom on the Walk, 2023 [cit. 2023-04-15]. Dostupné z: <https://www.mushroomonthewalk.com/projekty/chimera-vladimira-kotra>.

Obr. 64: PETR KLIMPL. In: *Mushroom on the Walk* [online]. Česká republika: Mushroom on the Walk, 2023 [cit. 2023-04-17]. Dostupné z: <https://www.mushroomonthewalk.com/projekty/petr-klimpl>.

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha P1: Audio nahrávky rozhovorů